

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska institutionen

Vårterminen 2014

Examensarbete i konstitutionell rätt, särskilt yttrandefrihet

30 högskolepoäng

Grundlagsskyddad yttrandefrihet på internet

- En analys i kölvattnet av Lexbase

Författare: Erik Victor Ragnå

Handledare: Docent Anna-Sara Lind

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Allmänna utgångspunkter	5
1.3 Syfte, frågeställningar	6
1.4 Metod	7
1.5 Disposition och avgränsningar	7
2 Ett utökat grundlagsskydd	10
2.1 Grundlagsskydd enligt YGL	10
2.1.1 Bakgrund – om skyddets tillkomst	10
2.1.2 Yttrandefrihetsrättsliga grundprinciper	11
2.1.3 Förutsättningar för grundlagsskydd	14
2.2 Det frivilliga grundlagsskyddet - utgivningsbeviset	16
3 Konflikt mellan grundläggande rättigheter	18
3.1 Inledning	18
3.2 Offentlighetsprincipen, yttrandefriheten och informationsfriheten	18
3.2.1 Offentlighetsprincipen	18
3.2.2 Yttrandefrihet och informationsfrihet	19
3.3 Personlig integritet	21
3.4 Rättspraxis	24
3.5 Konflikten mellan motstående intressen	26
4 Lexbase och utgivningsbeviset	27
4.1 Inledning	27
4.2 Inget Lexbase utan utgivningsbevis	27
4.3 Regleringen och Lexbase	30
4.3.1 Kritik både innan och efter lanseringen av Lexbase	30
4.3.2 Parallell med belastningsregistret	31
4.3.3 Skillnad i skyddsnivå mellan olika sorters personuppgifter	32
4.4 Reformbehov	33

5 Situationer utanför grundlagsskyddat område?	36
5.1 Inledning	36
5.2 Ansvarig utgivare	36
5.3 Förtal	37
5.3.1 Förtalsbestämmelsens bakgrund och syfte.....	37
5.3.2 Förtal och Lexbase.....	39
5.3.3 Utpeka annan som brottslig eller klandervärd.....	39
5.3.4 Strafffrihet	41
5.3.5 Lexbase utgör förtal.....	42
5.4 JK och åtal för förtal	43
5.5 Yttrandefrihetsgrundlagarnas formella och materiella tillämplighet	44
6 EU-rättens roll i sammanhanget	46
6.1 Inledning	46
6.2 EU-rättens förhållande till den nationella rätten	46
6.3 Frågan ställs på sin spets	48
6.4 Är frågan om EU-förenlighet felbedömd?	50
7 Reformmöjligheter	54
7.1 Inledning	54
7.2 Tidigare reformförslag	54
7.3 Straffbestämmelse mot integritetskränkning	58
7.4 Inskränkning av offentlighetsprincipen	60
7.5 Övriga synpunkter	61
8 Slutsats	63
Källförteckning	65
Offentligt tryck	65
Litteratur	66
Rättspraxis	68
Artiklar	69
Internetkällor (alla källor kontrollerade 2014-06-04).....	69
Övrigt	71

1 Inledning

1.1 Bakgrund

De senaste 10-20 årens teknikutveckling i fråga om internet saknar motstycke och har fullständigt revolutionerat många aspekter av människors vardagliga liv. Datorer sammanlänkade genom internet eller andra nätverk utgör på ett eller annat sätt en del av det mesta vi dagligen tar oss för. Människor kommunicerar genom sociala medier och internetanslutna smartphones, tillgodogör sig information och nyheter genom digitala tidningar och nyhetssajter och kan själva extremt snabbt och enkelt sprida information till alla människor som har tillgång till en internetuppkoppling. De nya möjligheter som Internet medfört har kallats en ny dimension i informationshantering.¹ Den moderna tekniken har förenklat och effektiviserat samhället, både ur ekonomiska och sociala aspekter.

Effektiviseringen och förenklingen gäller emellertid dessvärre även åtgärder som inte är önskvärda eller ens lagliga. Som exempel kan nämnas fildelningsdebatten, vilken har pågått nästan oavbrutet sedan internet fick sitt genombrott.² Utöver fildelningsaspekten utgör internet i sig ett helt nytt medium för kriminella att organisera sig och begå brott genom.³ Mellan de många utpräglade positiva effekter som teknikutvecklingen medfört och de kriminella element som internet huserar finns många juridiska och moraliska gråzoner. Gråzonerna kan sägas bestå av situationer då rättsprinciper och värderingar från en tid långt innan internet ska fortsätta genomsyra det moderna rättssystemet och lagstiftningsarbetet. Svårigheten är att få rättsprinciperna och värderingarna att utgöra beståndsdelar i en reglering som dessutom ska fungera väl i ett modernt tekniksamhälle.

---

¹ Prop. 1997/98:43, s. 104.

² Se t.ex. Ds 2007:29 för omfattande utredning av upphovsrättsliga frågor på internet. Se även Digitaliseringskommitténs färskaste delbetänkande från februari 2014, SOU 2014:13 s. 104, där det bland annat konstateras att användningen av fildelningstjänster inte minskar och att antalet anmälda brott mot upphovsrätten fördubblades mellan 2010 och 2012.

³ Som exempel kan nämnas olika former av bedrägerier i samband med handel och bankaffärer över internet. Se regeringens direktiv till Digitaliseringskommittén, dir. 2012:61, där regeringen menar att internet blivit ytterligare en arena för kriminella handlingar.

Lanseringen av tjänsten Lexbase den 27 januari 2014 och den efterföljande debatten kan knappast ha undgått många.⁴ Tjänsten utgörs av en webbplats med en sökbar databas bestående av en stor mängd domar. Det som gjorde att tjänsten fick ett sådant enormt utrymme i massmedia var att de uppgifter som Lexbase tillhandahåller av många anses som mycket känsliga, nämligen uppgifter om personer som dömts för brott. Uppgifterna är dessutom mycket lättillgängliga på grund av att databasen är sökbar med hjälp av förnamn, efternamn, personnummer, gatuadress, ort eller postnummer. Detta gör det förstås enkelt att hitta personer i databasen även om den sökande endast har begränsat med information om den eftersökte personen.

De uppgifter som finns på Lexbase anses uppenbarligen av många som mycket känsliga. Samtidigt måste det tas i beaktande att dessa uppgifter är allmänna handlingar och därmed redan finns fritt tillgängliga för var och en på andra håll på grund av offentlighetsprincipen.⁵ Uppgifterna är dessutom sökbara på motsvarande sätt om en enskild efterfrågar en dom vid kontakt med en domstol. Genom yttrandefriheten finns en rätt att publicera dessa uppgifter exempelvis på internet. Informationsfriheten ger vidare medborgare en rätt att ta del av upplysningar, exempelvis genom att använda sig av tjänsten Lexbase.

Det är alltså när personer upplever att deras personliga integritet kränks på grund av att en tjänst använder sig av grundlagsskyddade rättigheter som en konflikt mellan olika intressen uppstår. Å ena sidan måste den personliga integriteten värnas, och människor ska inte i större utsträckning än vad som är nödvändigt tvingas utstå inskränkningar av denna integritet. Å andra sidan finns de tidigare nämnda, för Sverige i synnerhet, grundläggande tankarna om yttrandefrihet, informationsfrihet och en vidsträckt offentlighetsprincip med allt vad den innebär i fråga om insyn och handlingsoffentlighet. Dessa aspekter har under lång tid i Sveriges (rätts)historia utgjort grundpelare i samhället och garanter för demokratin.⁶ Är det möjligt att hitta en gyllene

---

⁴ Se exempelvis http://www.svd.se/nyheter/inrikes/omojligt-ingripa-mot-internettjanst_8932460.svd, <http://www.dn.se/nyheter/sverige/grannens-domar-kan-lasas-pa-natet> och <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5768043>.

⁵ Se tryckfrihetsförordningen 2 kap. 1 §.

⁶ Bohlin, Offentlighetsprincipen, s. 17 f.

medelväg som fungerar i det moderna tekniksamhället och som inte i för stor utsträckning inskränker några för samhället grundläggande principer?

1.2 Allmänna utgångspunkter

Yttranden som görs på en webbplats som har ett utgivningsbevis omfattas av grundlagsskyddet i yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469) (YGL) 1 kap. 9 § 2 st. Sådana yttranden har tack vare specialregler och laghierarkiska principer ett starkare skydd än motsvarande yttranden som bara omfattas av skyddet i regeringsformen (1974:152) (RF).⁷ Det frivilliga grundlagsskyddet erhålls genom ett utgivningsbevis och båda begreppen kommer i uppsatsen att användas för att åsyfta regeln i 1 kap. 9 § 2 st. YGL.

Att en tjänst med utgivningsbevis har fått så mycket uppmärksamhet på så kort tid som Lexbase har fått innebär egentligen i sig att ett diskussionsunderlag för uppsatsförfattande finns. Debatten kring Lexbase har gett extra ljus till frågan om det finns ett reformbehov av reglerna som omgärdar möjligheten till frivilligt grundlagsskydd genom ett utgivningsbevis. Det kan tyckas att ett enkelt tillhandahållande av allmänna handlingar i grund och botten inte borde vara kontroversiellt. Kanske är det en förhastad slutsats i samband med Lexbase, på grund av att situationen ser annorlunda ut när själva affärsidén med tjänsten till stor del kan sägas vara att utnyttja människans intresse för andra människors olycka. Detta gäller även om personerna bakom Lexbase själva gärna framhåller att vad som erbjuds är framför allt en möjlighet för personer att i förväg undersöka exempelvis vilka de gör affärer med.⁸ Den löpande analysen av regleringen och dess utformning, innebörd och praktiska problem i allmänhet kommer av nu anförda skäl genomgående att göras mot bakgrund av och jämfört med Lexbase och de konkreta situationer som uppstått och kan uppstå i samband med förekomsten av en sådan tjänst.

---

⁷ Se exempelvis personuppgiftslag (1998:204) (PuL) 7 § där grundlagarnas företräde uttryckligen stadgas. Se vidare kapitel 4.

⁸ https://lexbase.se/sida/hur_lexbase_hjalper_dig?s=7b380f87b3c970eccc0c779bebd6a14b

1.3 Syfte, frågeställningar

Uppsatsens utgångspunkt och syfte är att utreda det frivilliga grundlagsskyddets ställning i svensk rätt. Hanterar den nuvarande regleringen konflikter mellan olika grundläggande intressen som exempelvis yttrandefrihet och personlig integritet på ett tillfredsställande sätt? För att ställa problematiken på sin spets kommer jämförelser genomgående att göras mot tjänster som Lexbase. Uppsatsen kommer också att beröra hur en eventuell rättslig reform kan komma att se ut. En första frågeställning som ska besvaras i uppsatsen är:

– Är det i dagsläget för enkelt för en webbplats att erhålla grundlagsskydd mot bakgrund av ändamålen med den yttrandefrihetsrättsliga regleringen, och med tanke på den begränsning av möjligheten att ingripa mot vissa publiceringar som grundlagsskyddet innebär?

Det frivilliga grundlagsskyddet innebär i praktiken att tillämpningen av annan lag ibland utesluts, vilket innebär att vissa typer av publiceringar på en grundlagsskyddad databas (exempelvis en webbplats)⁹ inte är möjliga att som enskild ingripa mot. Detta faktum överskuggar ofta i samhällsdebatten att det även förekommer situationer då yttranden faller utanför det grundlagsskyddade området. Det blir därför relevant att även diskutera vilka möjligheter som faktiskt finns att ingripa mot en grundlagsskyddad databas, främst avseende förtal. Även denna frågeställning kommer att exemplifieras genom jämförelser med tjänster som Lexbase:

– Vilka möjligheter finns enligt dagens reglering till ingripande mot en grundlagsskyddad webbplats genom att webbplatsen faller utanför det grundlagsskyddade området?

Målet är att ovanstående frågor ska besvaras på ett så bra sätt att läsaren får en god kunskap om de bakomliggande regler och deras ändamål som aktualiseras i samband

---

⁹ En grundlagsskyddad databas kan vara exempelvis en webbplats och dessa båda begrepp kommer därför användas synonymt i uppsatsen. Se t.ex. prop. 2001/02:74, s. 63.

med tjänster likt Lexbase, samt kunskap om vilka möjligheter som finns att förhindra kränkningar av den personliga integriteten.

1.4 Metod

Jag kommer i uppsatsen att använda mig av den rättsdogmatiska metoden, vilket innebär ett fastställande av vad som utgör gällande rätt med hjälp av relevanta källor som lagtext, rättspraxis, lagförarbeten och doktrin.¹⁰ Utöver detta kommer jag även att analysera gällande rätt och med egna värderingar och bedömningar framföra kritik och eventuella reformförslag.¹¹ Rent konkret innebär den rättsdogmatiska metoden för just denna text att stort utrymme ägnas åt lagförarbeten eftersom de har en särskilt viktig plats i den konstitutionella rätten. Dessutom måste de överväganden som ligger bakom lagstiftningen avseende yttrandefrihet i allmänhet och frivilligt grundlagsskydd i synnerhet granskas ingående för att syftet med uppsatsen ska kunna uppfyllas. Min analys bygger följaktligen på innehållet i främst lagförarbeten och diskussionen kring dessa. Dessutom används i viss utsträckning EU-rättslig metod då diskussion förs kring vad EU-rätten innebär och på vilket sätt den kan utgöra en konflikt med den svenska nationella rätten. Den EU-rättsliga metoden innebär att EU-rätten tolkas i enlighet med EU-domstolens överväganden och att EU-rättsliga principer, som exempelvis principen om EU-rättens företräde, lyfts fram.¹² Slutligen har jag valt att inte ha något terminologiavsnitt utan kommer i största möjliga mån förklara begrepp löpande i texten.

1.5 Disposition och avgränsningar

Uppsatsen inleds med en redogörelse i kapitel 2 för vad ett utökat grundlagsskydd för yttranden på internet egentligen innebär. Kapitlet fördjupas sedan med vad som utgör

---

¹⁰ Peczenik, Juridikens allmänna läror, SvJT 2005 s. 249 f.

¹¹ Om att rättskällorna utgör utgångspunkt för analysen se Victor, Rättssystem och vetenskap – studier kring en analysmodell för ideologiska system, s. 141.

¹² Eriksson m.fl., EU-rättslig metod – Teori och genomslag i svensk rättstillämpning, s. 34.

utgångspunkten för uppsatsens syfte och frågeställningar, det frivilliga grundlagsskyddet, inklusive dess bakgrund och ursprungligt syfte. Redogörelsen syftar till att ge läsaren en grundläggande förståelse som är nödvändig för analysen i senare kapitel om huruvida det frivilliga grundlagsskyddet är ändamålsenligt utformat som det ser ut idag, eller om en reform är att rekommendera.

Efter kapitlet om grundlagsskyddet förs i kapitel 3 en diskussion kring vad som kan utgöra en konflikt mellan å ena sidan yttrandefriheten, informationsfriheten och offentlighetsprincipen och å andra sidan skyddet för den personliga integriteten. Diskussionen avseende konflikten syftar till att påvisa att det inte bara är tillämpningen av en bestämmelse – exempelvis bestämmelsen om utgivningsbevis – som i vissa konkreta situationer inte resulterar i ett helt ändamålsenligt resultat. Det är snarare fråga om en djupare rotad motsättning mellan olika intressen, som blivit extra tydlig i takt med teknikutvecklingen. Det finns inte nödvändigtvis något grundläggande problem med dessa intressen sett för sig, men när de ska kombineras med tekniksamhällets nya förutsättningar uppstår motsättningar och tillämpningssvårigheter. Detta är något som det finns stor anledning att återkomma till löpande under uppsatsens gång. Analysen sker främst med utgångspunkt i svensk rätt och den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR), men även EU-rätten berörs.

Frågeställningen kring utgivningsbevisets ställning i svensk rätt idag behandlas främst i kapitel 4. Hur används möjligheten att få utgivningsbevis idag och ger denna möjlighet ändamålsenliga resultat om man granskar regleringen i ljuset av tjänster som Lexbase? En hel del kritik har framförts i olika former och denna kritik samt frågan om huruvida det frivilliga grundlagsskyddet är för lättillgängligt eller ej behandlas därför i kapitlet.

I kapitel 5 håller vi oss kvar vid frågan om hur rättsläget ser ut idag, däremot diskuteras frågan ur en annan aspekt än i föregående kapitel. I kapitel 5 diskuteras istället vilka möjligheter som faktiskt kan finnas till hands för ett ingripande då någon upplever sig ha blivit kränkt i samband med exempelvis en publicering likt de som görs på Lexbase. Störst utrymme kommer att ges åt frågan om huruvida de publiceringar som görs på webbplatsen utgör förtal eller ej.

En stor och viktig aspekt, som bland annat diskuterats i lagförarbetena till regleringen om utgivningsbevis, är den svenska regleringens förenlighet med EU-rätten.¹³ Regeringen har gjort bedömningen att regleringen är förenlig med EU-rätten bland annat tack vare att den faller inom det undantag som stadgas i artikel 9 i direktiv 95/46/EG (dataskyddsdirektivet).¹⁴ Kapitel 6 kommer dock ändå att ägnas åt denna fråga. Svaret på frågan om Lexbase och dess utgivningsbevis är ett ändamålsenligt utflöde av yttrandefriheten eller om det utgör ett missbruk av densamma är förvisso inte direkt avhängigt den svenska regleringens förenlighet med EU-rätten. Däremot är det, sett ur ett större perspektiv, en viktig aspekt och en slutsats i frågan om eventuell oförenlighet med EU-rätten kan utgöra ett argument för eller emot slutsatsen kring utgivningsbevisets ställning i svensk rätt.

Kapitel 7 kommer att ägnas åt det omfattande reformarbete som varit och huruvida det finns några lämpliga reformer att genomföra samt eventuella reformers konsekvenser för tjänster som Lexbase. I kapitel 8 kommer det summeras vilka slutsatser som kan dras av de resonemang som förts i uppsatsen och ett ställningstagande kommer att göras i fråga om vad nästa steg bör vara i den rättsliga diskussionen avseende det frivilliga grundlagsskyddets ställning.

---

¹³ Prop. 2001/02:74, s. 53 ff.

¹⁴ Prop. 1997/98:44, s. 49 f.

2 Ett utökat grundlagsskydd

2.1 Grundlagsskydd enligt YGL

2.1.1 Bakgrund – om skyddets tillkomst

Som nämnades i inledningen är det frivilliga grundlagsskyddet en form av utökat skydd, som går utöver det skydd som garanteras genom bland annat 2 kap. RF.¹⁵ Omfattningen av och förutsättningarna för ett utökat grundlagsskydd regleras i YGL. Förutsättningarna för grundlagsskydd har växt fram under lång tid och de yttrandefrihetsrättsliga garantier som stadgas i YGL utgör i princip en utvidgning av de tryckfrihetsrättsliga principer som återfinns i tryckfrihetsförordningen (1949:105) (TF) till att gälla även för andra yttrandeformer än enbart tryckta skrifter. Tanken med utvidgningen är att yttrandefriheten, i princip, ska gälla oavsett genom vilket medium yttrandena förmedlas.¹⁶ Den yttrandefrihetsrättsliga grundlagsregleringen i YGL och TF är dock lagtekniskt ändå bunden till framställningsformen, något som kan sägas härstamma från den tid då regleringen utgick från den tryckta skriften.¹⁷

En utformning av lagstiftningen som är knuten till formen för framställningen snarare än innehållet kan visa sig trubbig i vissa avseenden. Syftet med lösningen har varit att göra det möjligt att avgränsa grundlagsskyddade yttranden från ej grundlagsskyddade yttranden, utan att göra någon närmare granskning av yttrandets innehåll. Detta brukar benämnas principen om innehållsneutralitet.¹⁸ Den bakomliggande tanken är att det i rättstillämpningen ska vara möjligt att göra skillnad på yttranden bara genom att granska deras form.¹⁹ Tanken är i grund och botten god eftersom det är fråga om grundläggande demokratiska rättigheter och det sannolikt är svårt att åstadkomma en enhetlig tillämpning av lagstiftningen. Det vore inte önskvärt eller rättssäkert med en godtycklig avgränsning av vad som utgör ett grundlagsskyddat yttrande eller ej och det är knappast svårt att föreställa sig de högljudda klagorop som ofta skulle förekomma om

---

¹⁵ Avseende skydd enligt RF och EKMR, se kapitel 3.

¹⁶ Axberger, Kommentar till Yttrandefrihetsgrundlag, Karnov internet, 1 juli 2013.

¹⁷ TF 2 kap. 5 §. Se även Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 28.

¹⁸ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 28.

¹⁹ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 28.

det utökade grundlagsskyddet enbart var beroende på yttrandenas innehåll. Detta potentiella problem undviks genom att knyta skyddet till framställningsformen. Utöver att det utgör en trygghet ur ett demokratiskt perspektiv är det även fördelaktigt ur allmänhetens perspektiv att enkelt kunna förutse om en viss framställning eller ett visst yttrande omfattas av grundlagsskydd eller inte.

Något som kommer att framkomma i uppsatsen är dock att den nuvarande lösningen ofta kan få svårt att hänga med i tider då samhällsutvecklingen i något avseende går snabbt framåt. Regner förutspådde i samband med YGL:s tillkomst år 1991 att teknikutvecklingen antagligen skulle medföra att lagens tillämpningsområde kommer att behöva en översyn och som exempel nämns situationen då information sprids med hjälp av datormedium.²⁰ Det dröjde inte längre än till år 1997 innan regeringen tvingades konstatera att lagens tillämpningsområden i vissa delar redan blivit föråldrade.²¹

2.1.2 Yttrandefrihetsrättsliga grundprinciper

Ett antal grundläggande principer har sedan TF:s tillkomst och i allt efterföljande lagstiftningsarbete på området genomsyrat den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen.²² YGL ger under vissa förutsättningar ett utökat yttrandefrihetsrättsligt skydd för yttranden. Regleringen av detta skydd ska vila på dessa grundläggande principer. Principerna fungerar tillsammans på ett invecklat vis, vilket innebär att små förändringar avseende en aspekt som har att göra med en princip kan få konsekvenser avseende aspekter som har att göra med någon av de andra principerna. En följd av detta blir att lagstiftningen är mycket trögförändrad.²³ I detta avsnitt kommer några av de principer som är mest aktuella för regleringen avseende frivilligt grundlagsskydd att diskuteras.

---

²⁰ Regner, SvJT 1991 s. 428.

²¹ Prop. 1997/98:43, s. 103.

²² SOU 2012:55, s. 157.

²³ Olsen m.fl., Kommunikationsrätt i det elektroniska medielandskapet, s. 42 f.

För att det skydd som ges genom YGL i någon mån ska kunna sägas vara ett utökat skydd, krävs att yttranden som omfattas av skyddet på något sätt får en särställning jämfört med andra yttranden. *Exklusivitetsprincipen* kommer till uttryck genom YGL 1 kap. 4 § och innebär att sådana yttranden som framförs i en framställningsform som skyddas av YGL alltid ska behandlas och bedömas enligt denna lag.²⁴ Följaktligen kan ingen annan, motstående, lagstiftning tillämpas på de yttranden som faller inom YGL:s tillämpningsområde. All annan rättslig reglering exkluderas därmed, så länge det inte finns någon särskild bestämmelse eller hänvisning till att begränsningar får göras genom lag.²⁵ Exempelvis bortfaller reglerna om medverkansansvar enligt 23 kap. BrB.²⁶ Det säger sig självt att det av dessa skäl är mycket viktigt att i ett första steg fastställa huruvida ett yttrande omfattas av grundlagsskydd eller ej.

Som utgångspunkt gäller på det grundlagsskyddade området principen om straff- och skadeståndsrättsligt *ensamansvar*.²⁷ Principen innebär att endast en person kan hållas ansvarig för innehållet i ett yttrande. Skyddet anknyter bland annat till exklusivitetsprincipen genom att förutsättningarna för utkrävande av ansvar är reglerat i YGL och inte i vanlig lag. Vilken person som är möjlig att utkräva ansvar ifrån stadgas därmed direkt i YGL och är exempelvis i fråga om databaser med utgivningsbevis i första hand den en ansvarige utgivaren.²⁸ Den ansvarige utgivaren ansvarar oavsett vilken roll den har haft i en eventuell överträdelse och oavsett om personen faktiskt har haft kännedom om yttrandets innehåll eller inte.²⁹

Etableringsfriheten är en näringsfrihet och innebär att vem som helst ska ha möjlighet att bedriva en verksamhet, där spridandet av meddelanden genom grundlagsskyddade medier utgör en del av verksamheten.³⁰ Även om det idag inte finns en fullständig

---

²⁴ Prop. 1990/91:64, s. 109.

²⁵ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 28.

²⁶ Olsen m.fl., Kommunikationsrätt i det elektroniska medielandskapet, s. 44.

²⁷ Se YGL 6 kap. 1 §. Samma sak gäller för databaser som för radioprogram, se Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 139.

²⁸ YGL 4 kap. 1 §. Se även Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 138 f.

²⁹ SOU 2012:55, s. 161.

³⁰ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 80 ff.

etableringsfrihet på yttrandefrihetens område på grund av vissa tekniska hinder³¹ har principen om etableringsfrihet jämväl kommit att bli en självklar beståndsdel i det yttrandefrihetsrättsliga systemet. Principen syftar till att förhindra förhandskontroll eller andra hinder för aktörer som vill etablera en yttrandefrihetsrättsligt relaterad verksamhet.³²

Principen om *censurförbud* följer av YGL 1 kap. 3 § och kan sägas vara en grundläggande förutsättning för yttrandefrihet. Lagrummet nämner uttryckligen radioprogram men i, bland annat, detta sammanhang är radioprogram att likställa med överföringar från databaser på internet.³³ Principen innebär att någon förhandsgranskning av yttranden innan de offentliggörs inte får förekomma från statens sida. Den bakomliggande tanken är att ett yttrande alltid ska få publiceras innan eventuella (straffrättsliga) åtgärder vidtas mot yttrandet. Syftet med principen påminner om syftet med principen om etableringsfrihet, men principen om censurförbud tar sikte på enskilda publiceringar snarare än etablering av verksamhet.³⁴ Mot bakgrund av de båda principerna går det i alla fall att konstatera att det med nuvarande reglering skulle vara svårt att ha ett system där beviljandet av utgivningsbevis innehöll ett moment med granskning av den ifrågavarande databasens innehåll. Sannolikt är detta en av flera omständigheter som medfört att aktörer i vissa situationer eventuellt kan anses missbruka möjligheten till frivilligt grundlagsskydd.

I linje med exklusivitetsprincipen finns även en *särskild rättegångsordning* i fråga om yttrandefrihetsrättsliga mål. Bland annat krävs dubbelkriminalisering vilket innebär att ett eventuellt brott måste återfinnas i grundlagens särskilda brottskatalog. Brottskatalogen finns i TF 7 kap. 4 §. Enligt YGL 5 kap. 1 § gäller TF:s brottskatalog även, med vissa för denna uppsats ej relevanta skillnader, som brott mot YGL. Det är dessutom en jury som avgör ansvarsfrågan. Vad som dock är av större vikt för denna uppsats är det faktum att särskilda åtalsregler blir relevanta.³⁵ I samband med förtal är

---

³¹ Se SOU 2012:55, s. 159 f. Frågan är om de nämnda tekniska hindren för etableringsfriheten har någon giltighet avseende webbplatser eftersom internet i någon mån kan sägas vara obegränsat.

³² Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 80 ff.

³³ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 73 f.

³⁴ SOU 2012:55, s. 158.

³⁵ SOU 2012:55, s. 163 f.

det förvisso den enskilde som har möjlighet att driva processen men utöver detta har Justitiekanslern (JK) en särskild processuell ställning, något som kommer att diskuteras längre fram i uppsatsen.³⁶

2.1.3 Förutsättningar för grundlagsskydd

Av 1 kap. 1 § 1 st. YGL framgår att varje svensk medborgare mot det allmänna är tillförsäkrad rätten att i vissa uttryckligen nämnda överföringstyper ”offentligen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst”. Detta är ett uttryck för yttrandefriheten och innebär att YGL och alla dess specialregler är tillämpliga på de yttranden som omfattas av grundlagsskyddet i enlighet med exklusivitetsprincipen. Alla yttranden på internet får inte per automatik ett utökat grundlagsskydd enligt YGL, utan det krävs något ytterligare moment för att grundlagen ska bli tillämplig. När det är fråga om webbplatser kan den så kallade databasregeln i YGL 1 kap. 9 § aktualiseras.³⁷ Av 1 kap. 1 § 5 st. framgår att med databas avses i YGL en samling information lagrad för automatiserad behandling, alltså exempelvis en webbplats. Internet är således ingen egen medieform utan utgör enbart ett sätt att förmedla information.³⁸ Detta kan exempelvis göras genom information på en webbplats (en databas).

Databasregeln innebär att YGL:s regler avseende radioprogram även tillämpas då aktörer, under de förutsättningar som redogörs för nedan, tillhandahåller allmänheten information. Ursprungligen avsåg regeln enbart journalistisk verksamhet men den har successivt fått ett allt vidare tillämpningsområde³⁹ och huvudregeln i YGL 1 kap. 9 § 1 st. gäller numera för all traditionell massmedieverksamhet, exempelvis redaktioner för

---

³⁶ Se avsnitt 5.4 och 7.3.

³⁷ Med databasregeln avses hela YGL 1 kap. 9 §. Se exempelvis prop. 2001/02:74, s. 31 samt SOU 2012:55, s. 168.

³⁸ Axberger, Kommentar till Yttrandefrihetsgrundlag, Karnov internet, 1 juli 2013. Se även prop. 2001/02:74, s. 33 där det sägs att internet bör betraktas som en plattform för tjänstetillhandahållande snarare än ett eget medium. Se vidare SOU 2012:55, s. 202.

³⁹ Axberger, Yttrandefrihetsrätt, s. 143.

tidningar och radioprogram, nyhetsbyråer och tryckerier.⁴⁰ Då information i samband med sådan verksamhet tillhandahålls allmänheten ur en databas över internet blir YGL tillämplig under vissa förutsättningar. Dessa förutsättningar är att tillhandahållandet ska ske på särskild begäran, att innehållet i databasen bara kan ändras av den som driver verksamheten och att tillhandahållandet sker genom en direkt överföring. Att tillhandahållandet ska ske genom en direkt överföring enligt YGL 1 kap. 9 § st. 1 p. 1 kan innebära att information finns tillgänglig på en webbplats.⁴¹ Att tillhandahållandet ska ske på särskild begäran innebär helt enkelt att den enskilde själv ska kunna söka upp informationen.⁴²

Det krav som vållat flest praktiska problem avseende webbplatser är att den aktuella webbplatsen ska tillhandahålla information ur en databas vars innehåll endast kan ändras av den som driver verksamheten. Det faktum att en webbplats utgör en databas har redan konstaterats. Vad gäller kravet på att endast den som driver verksamheten ska ha möjlighet att ändra innehållet i databasen kan sägas följande. Kravet ansågs vid lagens tillkomst vara en förutsättning för att den tidigare berörda grundläggande principen om ensamansvar ska kunna upprätthållas.⁴³ Ursprungligen användes till och med formuleringen att databasregeln inte gäller om den mottagande kan ändra innehållet.⁴⁴ Mot bakgrund av principen om ensamansvar har ett sådant krav en logisk plats i regleringen. Det skulle inte vara särskilt träffsäkert att hålla en person ansvarig för innehållet i en databas samtidigt som det är fritt fram för utomstående att tillföra information till denna databas, utan inblandning av den ansvarige utgivaren. Om rekvisiten inte uppfylls, saknar webbplatsen möjlighet att erhålla frivilligt grundlagsskydd genom att få ett utgivningsbevis.

Anledningen till varför just kravet på enkelriktad⁴⁵ kommunikation har vållat problem och därmed berörs här är för att det idag är väldigt vanligt med webbplatser som har

---

⁴⁰ SOU 2012:55, s. 229.

⁴¹ Warnling-Nerep & Bernitz, En orientering i tryckfrihet och yttrandefrihet, s. 108.

⁴² Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 49.

⁴³ Prop. 1990/91:64, s. 64 f.

⁴⁴ SOU 2012:55, s. 367.

⁴⁵ En träffsäker benämning på kravet att bara den som bedriver verksamheten ska kunna ändra informationen i databasen, se bland annat Axberger, s. 51.

kommentarsfunktioner eller liknande. Frågan har varit om en kommentarsfunktion, där någon granskning inte sker av kommentarerna innan publicering (omodererad kommentar), innebär att utomstående kan tillföra information till webbplatsen och att grundlagsskyddet därmed går förlorat. Frågan aktualiseras inte specifikt avseende Lexbase och berörs därför inte ytterligare i detta sammanhang.⁴⁶

2.2 Det frivilliga grundlagsskyddet - utgivningsbeviset

På motsvarande sätt som YGL har utgjort en utvidgning av delar av de tankar och principer som ligger bakom TF, utgör databasregeln en utökad möjlighet att i ytterligare medium ha möjlighet att få grundlagsskydd för information. Som berördes i inledningen till denna uppsats, är de nya förutsättningar som uppstått tack vare – eller på grund av – teknikutvecklingen en stor anledning till de problem som bland annat aktualiserats av Lexbase. Rättsutvecklingen måste förstås (försöka) hänga med i samhälls- och teknikutvecklingen.

Som ett led i denna anpassning till utvecklingen har regeringen bland annat anfört att en anpassning till den mediala och tekniska verkligheten måste ske. I den mån utvecklingen medfört att vissa nya kommunikationsformer inte åtnjuter grundlagsskydd även fast de rent principiellt har samma betydelse för yttrandefriheten som de medier som redan har grundlagsskydd, bör även de nya formerna erhålla grundlagsskydd.⁴⁷ Regeringen anförde vidare att en ytterligare aspekt av teknikutvecklingen är att inte bara nya möjligheter att sprida yttranden, exempelvis genom internet, förekommer utan även att nya aktörer – vilka i stor utsträckning utgörs av vanliga privatpersoner – har möjlighet att snabbt, billigt och enkelt tillhandahålla allmänheten information inom ramen för sådana verksamheter som är tänkta att skyddas av regeln i YGL 1 kap. 9 § 1 st. Detta är skälen bakom införandet av det frivilliga grundlagsskyddet i YGL 1 kap. 9 § 2 st.⁴⁸ Regeringens slutsats, att en anpassning till teknikutvecklingen måste ske, är förstås rimlig men olika lagstiftningslösningar för att uppnå en lämplig

---

⁴⁶ HD har nyligen berört frågan, se HD:s beslut i mål Ö 5306-13.

⁴⁷ Prop. 2001/02:74, s. 36.

⁴⁸ Prop. 2001/02:74, s. 48 ff.

anpassning diskuterades innan ett frivilligt grundlagsskydd genom utgivningsbevis infördes.

Anledningen till att valet i slutändan föll på just lösningen med utgivningsbevis var bland annat eftersom denna lösning ansågs vara bäst förenlig med de grundläggande principerna om innehållsneutralitet och censurförbud. En myndighet skulle nämligen få i uppgift att utfärda utgivningsbevis och det skulle ske genom ett ansökningsförfarande baserat enbart på formella kriterier, alltså utan föregående materiell granskning av den aktuella databasens innehåll. Det blir därmed fråga om ett lättillgängligt skydd för en stor krets av personer och organisationer. Regeringen förutspådde dock att även om den föreslagna lösningen var den mest lämpliga, skulle denna ordning kunna komma att medföra att aktörer som bedriver verksamheter som inte är förenliga med tryck- och yttrandefriheten missbrukar möjligheten till grundlagsskydd.⁴⁹

Enligt YGL 1 kap. 9 § 2 st. ska vad som sägs i första stycket gälla även annan som har utgivningsbevis för sådan verksamhet. För att erhålla ett utgivningsbevis krävs följaktligen att de i avsnitt 2.1.3 diskuterade förutsättningarna i lagrummets första stycke är uppfyllda samt att överföringarna utgår från Sverige, att behörig utgivare utsetts och åtagit sig uppdraget samt att verksamheten har ett namn. Det är därmed tydligt att, som redan har konstaterats, det är fråga om en högst formell prövning. För att exemplifiera detta ytterligare går det att läsa på myndigheten för radio och tv:s hemsida att ”vad som publiceras, i vilket syfte och vem som står bakom publiceringen har ingen betydelse för vår bedömning om utgivningsbevis kan utfärdas”.⁵⁰ Kanske slår myndigheten med detta uttalande huvudet på spiken vad gäller problematiken kring Lexbase.

---

⁴⁹ Prop. 2001/02:74, s. 50 f.

⁵⁰ <http://www.radioochtv.se/Tillstand-och-registrering/Internet/Utgivningsbevis/>

3 Konflikt mellan grundläggande rättigheter

3.1 Inledning

I detta kapitel kommer en rad grundläggande rättigheter och principer att diskuteras. Som redan berörts i inledningen och delvis även i efterföljande avsnitt finns det ett antal principer och rättigheter som är grundläggande för den yttrandefrihetsrättsliga regleringen. När rättigheter som avser möjligheten att göra sin röst hörd och på andra sätt ta emot och sprida information ska kombineras med skyddet för den personliga integriteten kan motsättningar uppstå. I detta kapitel kommer inte en fullständig redogörelse av den exakta innebörden av och ursprunget till principerna presenteras. Kapitlet syftar istället till att belysa vilken betydelse de har i just detta sammanhang, varför exempelvis offentlighetsprincipen är en nödvändig beståndsdel i en diskussion kring Lexbase och hur konflikten kan se ut.

3.2 Offentlighetsprincipen, yttrandefriheten och informationsfriheten

3.2.1 Offentlighetsprincipen

Offentlighetsprincipen är en omfattande princip som kommer till uttryck på olika sätt.⁵¹ Som exempel kan nämnas den grundlagsfästa förhandlingsoffentligheten vid domstolsförhandlingar, RF 2 kap. 11 § 2 st. Ett annat exempel är det citat som är det första som en besökare på Lexbase ser:

”Till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall varje svensk medborgare ha rätt att taga del av allmänna handlingar.”
Tryckfrihetsförordningen, 2 kap. 1 §

Detta citat utgör vad som är handlingsoffentligheten, en annan del av offentlighetsprincipen. Rätten att ta del av handlingar är fundamental för Sverige tack vare den insyn och möjligheten till kontroll av makten som den innebär.

---

⁵¹ Bohlin, Offentlighetsprincipen, s. 17.

Handlingsoffentligheten syftar, som framgår av citatet, till fritt meningsutbyte och allsidig upplysning och kan därigenom sägas vara en del av yttrande- och informationsfriheten.⁵² Handlingsoffentligheten utgör, utöver en möjlighet till kontroll, insyn och därigenom effektivisering av den offentliga förvaltningen, även en nödvändighet för den i ett demokratiskt samhälle grundläggande fria åsiktsbildningen. Detta tack vare att tillgången till allmänna handlingar ger insyn i den offentliga verksamheten och därmed bidrar till en god samhällsdebatt.⁵³ Offentlighetsprincipen är, genom handlingsoffentligheten, samtidigt vad som i ett första skede möjliggör en tjänst som Lexbase. Därmed blir offentlighetsprincipen även en nödvändig beståndsdel i en tjänst som av många anses tjäna pengar på systematiska integritetskränkningar över internet.

3.2.2 Yttrandefrihet och informationsfrihet

Yttrandefriheten så som den kommer till uttryck i YGL har redan berörts utförligt i kapitel 2 och kommer därför inte att diskuteras ytterligare här. Däremot är det viktigt att ha förståelse för att yttrandefriheten som rättighet har ett väldigt omfattande skydd även utöver YGL. Yttrandefriheten har en central betydelse i en demokratisk rättsstat och är en nödvändighet för den fria opinionsbildningen. Utan det fria ordet kan knappast heller tanken om folksuveränitet, som följer av regeringsformens portalparagraf,⁵⁴ förverkligas. Yttrandefriheten har kallats den viktigaste av de medborgerliga fri- och rättigheterna och lagstiftaren ska iakttä största möjliga restriktivitet i fråga om begränsningar av yttrandefriheten. Yttrandefriheten är samtidigt kanske den rättighet som är mest omfattande och därmed också lättast kommer i konflikt med andra rättigheter och intressen,⁵⁵ något som inte minst blir tydligt i detta sammanhang.

Yttrandefriheten är en av de positiva opinionsfriheterna och stadgas i RF 2 kap. 1 § 1 p. Denna form av yttrandefrihet är, till skillnad från skyddet i YGL, inte knuten till någon

---

⁵² Bohlin, Offentlighetsprincipen, s. 21 f.

⁵³ Bohlin, Offentlighetsprincipen, s. 22.

⁵⁴ I RF 1 kap. 1 § stadgas att all offentlig makt i Sverige utgår från folket.

⁵⁵ Prop. 1975/76:209, s. 108.

särskild yttrandeform, utan upplysningar, tankar, åsikter och känslor skyddas.⁵⁶ Utöver skyddet genom RF skyddas även yttrandefriheten genom EKMR, vilken genom lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna även utgör svensk rätt. Rätten till yttrandefrihet följer av konventionens artikel 10 och har, på motsvarande sätt som rättighetens ställning i svenska lagförarbeten, uttryckts som mycket stark och grundläggande. I p. 49 i målet *Handyside mot Förenade kungariket* konstaterade Europadomstolen att yttrandefriheten är en av grundvalarna för ett demokratiskt samhälle, en grundläggande förutsättning för samhällets framsteg och för varje människas utveckling. Även i detta sammanhang uppmärksammas av Danelius att yttrandefriheten ofta tenderar att hamna i konflikt med andra konventionsskyddande rättigheter, exempelvis artikel 8 till skydd för privatlivet. En avvägning måste göras i den konkreta situationen av vilket av de båda intressena som är att anse som mest skyddsvärt.⁵⁷ I avsnitt 3.4 berörs viss europarättslig praxis som innehåller aspekter som är relevanta för situationen med Lexbase.

Informationsfriheten kan sägas vara den andra sidan av yttrandefriheten. Naturligt nog åtnjuter även informationsfriheten ett omfattande rättighetsskydd. Skyddet följer bland annat av RF 2 kap. 1 § 2 p. och EKMR artikel 10. Skyddet beskrivs som en rätt att ta emot och hämta in upplysningar samt även i övrigt ta del av andras yttranden.⁵⁸ Ur ett EKMR-rättsligt perspektiv har rättigheten enligt artikel 10 ansetts innefatta en frihet att ta emot uppgifter och tankar utan inblandning av myndigheter.

I RF 2 kap. 20-24 §§ stadgas under vilka förutsättningar bland annat yttrandefriheten och informationsfriheten får begränsas. Kortfattat kan sägas att de får begränsas genom lag men att en begränsning enligt 21 § endast får genomföras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen ska vara proportionerlig och dessutom framgår att begränsningen inte får utgöra ett hot mot den fria

---

⁵⁶ Bull & Sterzel, *Regeringsformen – en kommentar*, s. 65.

⁵⁷ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, s. 429. För EKMR artikel 8, se vidare avsnitt 3.3.

⁵⁸ Prop. 1975/76:209, s. 110.

åsiktsbildningen. Lydelsens innebörd är inte helt klar,⁵⁹ men i lagförarbetena nämns att i detta sammanhang är yttrandefriheten särskilt viktig.⁶⁰ För att exemplifiera och ytterligare belysa opinionsfriheternas starka ställning i svensk rätt kan nämnas det ytterligare skydd som återfinns i RF 2 kap. 22 §. Stadgandet innebär en möjlighet för en minoritet i riksdagen att vilandeförklara ett lagförslag som innebär en begränsning av bland annat opinionsfriheterna.

Sammanfattningsvis går det att konstatera att offentlighetsprincipen i ett första skede möjliggör tillgång till de handlingar som utgör Lexbases affärsidé. Tjänsten kan även genom att uppgifter i handlingarna publiceras på internet även ses som ett utlopp av yttrandefriheten, och även informationsfriheten avseende var och ens rätt att meddela och ta del av uppgifter. I detta fall uppgifter som förekommer i domar.

3.3 Personlig integritet

Till skillnad från det omfattande och detaljerade rättighetskydd som yttrande- och informationsfriheten åtnjuter, är skyddet något mer diffust vad gäller personlig integritet. Att det finns ett skydd för den personliga integriteten är ostridigt. Däremot saknas en allmänt vedertagen definition av begreppet.⁶¹ Att diskutera en definition av vad som ingår i begreppet faller utanför ramarna för denna uppsats. Som framgått hittills utgör ändå begreppet en viktig aspekt av diskussionen, och i någon mån själva kärnan i problemformuleringen. Detta eftersom syftet med uppsatsen till viss del är att analysera intressekonflikten mellan yttrandefrihet och personlig integritet. Däremot behöver inte nödvändigtvis en exakt avgränsning eller definition av begreppet göras här.

Regeringen har bland annat menat att en kränkning av den personliga integriteten utgör ett intrång i den fredade sfär som en enskild bör vara tillförsäkrad. Det bör dock räcka att ha som utgångspunkt att ett skydd för den personliga integriteten främst ska utgå

---

⁵⁹ Bull & Sterzel, Regeringsformen – en kommentar, s. 101.

⁶⁰ SOU 1975:75, s. 24.

⁶¹ SOU 2008:3, s. 161.

från individens intresse av att skydda information om sina personliga förhållanden.⁶² Publiceringar på Lexbase torde utan tvekan inrymmas i denna definition. I ljuset av detta konstaterande bör det, istället för ytterligare fördjupning av begreppets innebörd, vara tillräckligt att diskutera vilken ställning den personliga integriteten har i svensk rätt. Att ett visst agerande utgör en kränkning av en individs personliga integritet innebär inte per automatik att agerandet är otillåtet. Frågan som måste ställas till följd av ett sådant agerande är hur rätten till personlig integritet står sig i förhållande till de övriga, för Lexbase relevanta, rättigheterna?

Likt de i föregående avsnitt diskuterade rättigheterna skyddas den personliga integriteten bland annat genom RF och EKMR. Skyddet är något mer diffust utformat och detta har sannolikt sin grund i att begreppet i sig är svårdefinierat. Omfattade lagstiftningsarbete har ägnats åt frågan om personlig integritet,⁶³ och det konstateras att det finns motstående intressen. Däribland nämns rätten att ta del av allmänna handlingar som konstateras vara en omistlig del av det svenska öppna demokratiska samhället.⁶⁴

I samband med 2010 års grundlagsreform infördes regeln i RF 2 kap. 6 § 2 st. där det stadgas att var och en är gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten. Härigenom har skyddet för den personliga integriteten stärkts något eftersom begränsningen i RF 2 kap. 20-22 §§ avseende möjligheten till att inskränka fri- och rättigheter⁶⁵ genom lag, nu även gäller skyddet för den personliga integriteten. Rättigheten gäller emellertid enbart i den enskildes förhållande till det allmänna genom att den inskränker statens möjlighet till rättighetsbegränsande normgivning. Regleringen gäller således inte mot kränkningar i största allmänhet.⁶⁶

---

⁶² Prop. 2009/10:80, s. 175.

⁶³ Se bland annat Integritetsskyddskommitténs delbetänkande SOU 2007:22 för en kartläggning av svensk lagstiftning som är relaterad till personlig integritet. Se även kommitténs slutbetänkande SOU 2008:3 där förslag till grundlagsskydd för personlig integritet lades fram.

⁶⁴ Prop. 2009/10:80 s. 179 f.

⁶⁵ Se avsnitt 3.2.2.

⁶⁶ Jermsten i Eka m.fl., Regeringsformen med kommentarer, s. 78 f. Dock har HD i mål T 5516-12 i sitt beslut 2014-04-23 tillerkänt en enskild skadestånd trots att särskilt lagstöd saknats. HD utdömde ersättning grundat på statens överträdelse av RF 2 kap. 7 §. Även om beslutet inte avser en rättighet som

Skyddet för den enskildes personliga integritet följer även av EKMR artikel 8. Rättigheten i denna artikel definieras som den enskildes rätt till respekt för privat- och familjelivet, sitt hem och sin korrespondens. Rättigheten kan ses som en rätt till skydd mot förtal och andra nedsättande uppgifter där en avvägning måste göras mot yttrandefriheten. Om intresset av att negativ information eller omdömen om en person får publiceras är tillräckligt starkt kan yttrandefriheten trumfa skyddet för den personliga integriteten.⁶⁷ I detta sammanhang finns ett antal rättsfall som är värda att nämnas. I målet Cemalettin Canlı mot Turkiet bedömde domstolen att en uppgift från polisen om en person som varit inblandad i brottmål, utan tillhörande information om att personen faktiskt inte dömts, var en kränkning av personens rätt enligt artikel 8. I målet A. mot Norge hade uppgifter och bilder som möjliggjorde identifiering av en tidigare morddömd man i samband med ett nytt mord publicerats i en tidning. Denna publicering hade dock inte i tillräcklig utsträckning beaktat mannens rätt till personlig integritet enligt artikel 8. Dessa två mål är inte identiska med situationer då domar publiceras på Lexbase. De visar dock ändå på att det finns ett rättighetsskydd för den personliga integriteten som har aktualiserats i samband med situationer då personer förekommer i samband med rättegångar och brottmål.

Vad som ytterligare är värt att nämna är EU:s rättighetsstadga. Stadgan innehåller en uppräknning av unionsmedborgarnas rättigheter och har samma rättsliga ställning som fördragen, alltså högsta möjliga ställning i EU:s normhierarki.⁶⁸ För det första skyddas både yttrandefriheten och den personliga integriteten (rätt till respekt för privatlivet och familjelivet) i artikel 11 respektive artikel 7. Vad som är mer intressant är dock artikel 8 i stadgan, där ett särskilt skydd för personuppgifter stadgas. Stadgan i sig ger inte unionen någon utökad kompetens i förhållande till vad som redan överlåtits. Däremot innebär det ett slags ställningstagande och förtydligande att skyddet för personuppgifter berörs uttryckligen. Det kan i någon mån symbolisera den något annorlunda syn som finns i EU jämfört med i Sverige vad gäller förhållandet mellan yttrandefrihet och

---

aktualiseras i detta sammanhang kan det ändå sägas vara ett steg mot en svensk, grundlagsfäst, rättighetskatalog som kan åberopas av den enskilde och därmed inte bara riktar sig till lagstiftaren.

⁶⁷ Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, s. 355.

⁶⁸ Bernitz & Kjellgren, Europarättens grunder, s. 142 f.

personlig integritet, där den senare förefaller ges allt större utrymme i EU-rätten medan den förra, i alla fall historiskt sett, varit av större vikt för den svenska rätten.⁶⁹ Som exempel kan nämnas ett färskt mål från EU-domstolen där ytterligare skydd för den personliga integriteten och särskilt personuppgifter ges. Målet innebär att sökmotorleverantörer som exempelvis Google är skyldiga att under vissa förutsättningar ta bort personuppgifter från deras sökresultat, och därmed en sorts rätt för privatpersoner att bli ”bortglömda”.⁷⁰

Vad som även diskuteras just nu är en EU-rättslig dataskyddsförordning där skyddet för den personliga integriteten ska stärkas ytterligare, bland annat på grund av de problem som teknikutvecklingen medfört och som berörs i denna text. EU-parlamentet har röstat igenom ett förslag till denna, men en hel del arbete återstår innan någon förordning kan tänkas passera hela lagstiftningsprocessen.⁷¹ Sammanfattningsvis är det tydligt att frågan om personlig integritet ägnas ett stort utrymme och detta gäller i synnerhet på EU-nivå.

3.4 Rättspraxis

Jag har inte kunnat finna någon europarättslig praxis där exempelvis en persons vilja att inte förekomma i en databas med domar liknande Lexbase har ställts mot intresset av yttrandefrihet. Det finns dock ett stort antal mål där skyddet för personlig integritet ställts mot intresset av yttrandefrihet. I Lahtonen mot Finland hade en tidning publicerat en artikel om en åtalad polis och chefredaktören dömdes för denna publicering. Med hänvisning till att uppgifterna härrörde från offentliga handlingar från domstol och målet dessutom hade ett allmänintresse, anförde Europadomstolen att publiceringen hade varit försvarlig och att yttrandefriheten därför inte respekterats i detta fall. I målet Axel Springer AG mot Tyskland hade tidningsartiklar publicerats om en känd skådespelare som dömts för narkotikabrott. Europadomstolen ansåg att den tyska

---

⁶⁹ Se vidare kapitel 6 om EU-rättens förhållande till den svenska rätten.

⁷⁰ EU-domstolens mål C-131/12, Google Spain mot AEPD och Mario Costeja González.

⁷¹ Se förslag till allmän uppgiftsskyddsförordning, 2012/0011(COD).

domstolen som förbjudit publiceringen agerat i strid med yttrandefriheten så som den kommer till uttryck i artikel 10.

I målet Egeland och Hanseid mot Norge var situationen emellertid en annan än i de två föregående målen. I detta fall hade tidningar publicerat bilder av en gråtande kvinna. Bilderna hade tagits direkt efter att kvinnan dömts till fängelse för mord. Chefredaktören hade fällts för publiceringarna och fick betala böter. Europadomstolen anförde att fotograferingen skett på allmän plats och att målet dessutom hade visst allmänintresse. Då det dock rörde sig om en känslig situation för kvinnan, kunde skyddet för hennes personliga integritet tillmätas särskild vikt och därmed var det inte i strid med yttrandefriheten i artikel 10 att fälla chefredaktören för publiceringarna.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att konflikten mellan den personliga integriteten och yttrandefriheten är vanligt förekommande. Yttrandefriheten står stark, men exempelvis målet Egeland och Hanseid mot Norge visar att det finns utrymme för att låta den personliga integriteten gå före intresset av yttrandefrihet och att en bedömning måste göras av varje enskilt fall.

Vid granskandet av nu nämnda rättsfall bör läsaren dock ha i åtanke att det i de refererade fallen har varit fråga om publiceringar i tidskrifter. Vad som är värt att noteras på grund av detta är att det ofta ligger närmare till hands för exempelvis en tidning än en betaltjänst på internet att kunna sägas uppfylla ändamålen bakom tryck- och yttrandefriheten. Nyhetsförmedling har en särskilt starkt skyddad yttrandefrihetsrättslig ställning.⁷² Detta beror på att en tidning ofta i större utsträckning än en betaltjänst på internet har som grundläggande syfte att sprida uppgifter på ett sätt som är förenligt med den fria åsiktsbildningen och andra bakomliggande ändamål med yttrandefrihet.⁷³

---

⁷² Se t.ex. prop. 1962:10 B, s. 144.

⁷³ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 18 ff.

3.5 Konflikten mellan motstående intressen

Detta kapitel har syftat till att belysa det faktum att det finns många aspekter och intressen som måste beaktas, något som visar sig svårt och ännu svårare när ytterligare en ingrediens tillförs blandningen i form av en mycket snabb teknikutveckling. Att en konflikt uppstår mellan dessa rättigheter kan nästan sägas vara naturligt, när en 250 år gammal rättighet som är fundamental för rättssamhället ska kombineras med de senaste decenniernas helt annorlunda förutsättningar för åtkomst till och spridning av information. Det förefaller även naturligt att människor i vissa situationer kan känna sig kränkta då de berörs av andra människors utnyttjande av en vidsträckt yttrandefrihet.

Vad som framgår av detta kapitel är att en konflikt kan anses föreligga eftersom å ena sidan möjliggör offentlighetsprincipen, yttrandefriheten och informationsfriheten publiceringar likt de som förekommer på Lexbase. Å andra sidan har individer ett relativt omfattande skydd för sin personliga integritet och denna rätt kan bara inskränkas om tillräckligt starka motstående intressen föreligger. Konflikten kan i sig egentligen inte sägas vara ny, utan beror snarare på de utökade möjligheter till utnyttjande av bland annat yttrandefriheten som teknikutvecklingen medfört. Detta är sannolikt en bidragande faktor till att Lexbase fått så mycket uppmärksamhet – att rättsutvecklingen inte helt hängt med teknikutvecklingen är ett lättanvänt argument i samband med rop om lagändringar och reformer. I samhällsdebatten är det naturligt att människor exempelvis då de upplever att deras personliga integritet kränkts argumenterar för en inskränkning av de aspekter som möjliggör integritetskränkningen, i detta fall de ovan nämnda grundläggande rättigheterna. Detta är förstås ett lättillgängligt argument, men vad som nog ofta glöms bort är att dessa principer är nödvändiga och att den egentliga boven i dramat är svårigheterna för lagstiftningen att hänga med teknikutvecklingen snarare än principerna som sådana.

4 Lexbase och utgivningsbeviset

4.1 Inledning

Hittills i uppsatsen har redogjorts för under vilka förutsättningar en databas kan erhålla utgivningsbevis och vilka konflikter som kan uppstå mellan olika intressen då tjänster likt Lexbase erhåller utgivningsbevis. Något som kommer visa sig längre fram i uppsatsen är att det i vissa situationer, trots allt, är möjligt att komma åt vissa yttranden även på grundlagsskyddade webbplatser. Detta kan exempelvis ske genom YGL:s brottskatalog avseende exempelvis förtal. En stor del av de yttranden och publiceringar som kan uppfattas som kränkande och som i vanliga fall kan förhindras genom exempelvis tillämpning av PuL är dock skyddade av webbplatsens utgivningsbevis och det är dessa situationer som kommer att beröras i detta avsnitt.

4.2 Inget Lexbase utan utgivningsbevis

Utan möjligheten som finns till frivilligt grundlagsskydd hade Lexbase inte haft möjlighet att bedriva den typ av verksamhet som företaget bedriver idag. Den lagregel som ligger bakom en stor del av problematiken i förhållandet mellan skyddet för personlig integritet, det frivilliga grundlagsskyddet och tjänsten Lexbase är PuL 7 §. I första stycket stadgas att om en tillämpning av bestämmelserna i PuL skulle strida mot bestämmelserna i TF och YGL om tryck- och yttrandefrihet, ska lagen inte tillämpas. Vid tillkomsten av PuL konstaterade regeringen att ett reformbehov fanns på grund av att integritetskränkningar blivit vanligare med de nya möjligheter som kommit med den snabba teknikutvecklingen. Samtidigt, fortsätter regeringen, måste individens skydd hela tiden vägas mot grundläggande demokratiska rättigheter som yttrandefrihet och informationsfrihet.⁷⁴ Det är mot bakgrund av detta uttalande som beslutet att införa undantaget i PuL 7 § måste ses.⁷⁵

---

⁷⁴ Prop. 1997/98:44, s. 30.

⁷⁵ Även andra överväganden finns förstås bakom regleringen. Angående huruvida undantaget kan anses förenligt med EU-rätten, se kapitel 6.

I PuL regleras hur personuppgifter får behandlas. Lagen innehåller bland annat begränsningar vad gäller insamling och lagring av personuppgifter. Personuppgifter definieras i lagen som all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person som är i livet. Dataskyddsdirektivet är den rättsakt som implementerats genom PuL. I direktivet föreskrivs att en person är identifierbar om personen kan identifieras, direkt eller indirekt genom hänvisning till identifikationsnummer eller andra faktorer som är specifika för hans fysiska, fysiologiska, psykiska, ekonomiska, kulturella eller sociala identitet. Som exempel kan följaktligen nämnas namn, adress men även exempelvis abonnemangsuppgifter som samlas in genom internetjänster.⁷⁶

På grund av att begreppet personuppgift har en relativt bred definition kan personuppgiftsbehandling rent konkret aktualiseras i många olika situationer. Som exempel kan nämnas internetjänster som Eniro och Hitta⁷⁷ där personers adresser och telefonuppgifter m.m. är sökbara och såklart inte minst uppgifter i domar, som på Lexbase. I praktiken förekommer personuppgiftsbehandling överallt på internet där en registrering krävs och användaren lämnar uppgifter om sig själv.

För att exemplifiera specifikt i samband med Lexbase kan nämnas regeln i PuL 21 § där det stadgas att det är förbjudet för andra än myndigheter att behandla personuppgifter om lagöverträdelse som innefattar bland annat brott och domar i brottmål. Denna regel gäller inte för Lexbase på grund av det ovan nämnda stadgandet i PuL 7 §. Sammanfattningsvis finns således en väldigt stor mängd webbplatser som bedriver verksamheter som inte hade varit möjliga utan YGL:s utökade grundlagsskydd. Myndigheten för radio och tv har utfärdat 892 utgivningsbevis.⁷⁸

Mot bakgrund av folkstormen mot Lexbase inför, under och efter tjänstens lansering måste frågan ställas om huruvida det idag är alltför lättillgängligt att erhålla ett

---

⁷⁶ Peterson & Reinholdsson, Personuppgiftslagen i praktiken, s. 49 f.

⁷⁷ Se www.eniro.se samt www.hitta.se.

⁷⁸ Utfärdade utgivningsbevis är sökbara på <http://www.radioochtv.se/Tillstand-och-registrering/Sok-i-registret/>. Både Eniro och Hitta har utgivningsbevis och bland aktörerna återfinns allt från högst privata webbplatser till stora företags webbplatser. Denna mångfald av verksamheter med utgivningsbevis kan sannolikt förklaras av att det, som konstaterats, endast görs en formell prövning av webbplatserna innan utfärdandet.

utgivningsbevis och det utökade skydd som det medför. Som tekniken ser ut idag finns det enorma möjligheter till snabb och effektiv insamling, strukturering och publicering av information, som exempelvis kan resultera i enorma databaser med bland annat personuppgifter. Det kan därför helt klart bli problematiskt att sidor som Lexbase kan undantas fullständigt från PuL, men gränsdragningen mellan vilka åtgärder som förtjänar ett skydd och vilka som inte förtjänar skydd är svår.

Som framgått är några av grundtankarna med offentlighetsprincipen, yttrandefriheten och informationsfriheten att ge allmänheten insyn i den offentliga verksamheten och att var och en ska ha möjlighet att sprida och ta del av information utan statlig inblandning.⁷⁹ Frågan är om en tjänst som Lexbase verkligen kan anses vara en tjänst som faller inom ramen för sådana verksamheter som omfattas av ovan nämnda ändamål. För att svara på den frågan måste tjänstens utformning i praktiken jämföras med ändamålen bakom yttrandefrihetsregleringen, men vad som ändå kan sägas stå klart är att det i någon mån kan vara en kränkning av den personliga integriteten att förekomma i samband med en sådan tjänst. Lexbase är förstas noga med att framhålla på sin webbplats att de erbjuder möjligheter till bakgrunds kontroll inför affärstransaktioner, vem man anställer (och om anställda begår brott under anställningens gång) och till och med vid nätdejting.⁸⁰

I verkligheten är det dock huvudsakligen fråga om en affärsverksamhet. Lexbase har gjort en enorm sammanställning av domar, där vad som finns tillgängligt i princip gratis hos en domstol kostar 59 eller 79 kronor hos Lexbase, beroende på mängden bakgrundsfakta användaren vill komma åt. Enligt vissa uppgifter tjänade Lexbase en miljon kronor per dag under de tre dagar som tjänsten fanns tillgänglig innan den senare omlanserades.⁸¹ Oavsett om dessa siffror stämmer eller ej hade Lexbase under deras tre första dagar 1,5 miljoner besökare.⁸² Även om endast en bråkdel av dessa faktiskt köper tillgång till domar är det lätt att förstå att det potentiellt handlar om stora summor för Lexbase. För egen del ställer jag mig därför högst tveksam till om Lexbase utgör en

---

⁷⁹ Se kapitel 3.

⁸⁰ https://lexbase.se/sida/hur_lexbase_hjalper_dig?s=7b380f87b3c970eccc0c779bebd6a14b

⁸¹ <http://www.dn.se/nyheter/lexbase-drog-in-en-miljon-om-dagen>.

⁸² <http://www.dn.se/nyheter/sverige/lexbase-vd-tyst-om-miljonerna-i-intervju>.

sådan grundläggande del i ett demokratiskt system⁸³ att det är en självklarhet att tjänsten ska åtnjuta möjligheten till utökat grundlagsskydd.

4.3 Regleringen och Lexbase

4.3.1 Kritik både innan och efter lanseringen av Lexbase

Jag är inte ensam om att vara av åsikten att Lexbase utgör en yttrandefrihetsrättslig tveksamhet. Åsikten vinner även stort stöd av den pågående debatten kring regleringen. Även om diskussionen kring regleringen med utgivningsbevis har tagit ordentlig fart i samband med Lexbase, är det inte första gången som kritik har framförts. Datainspektionen (DI) framförde redan 2009 i ett remissvar till Yttrandefrihetskommittén (YFK) skarp kritik mot regleringens utformning.⁸⁴ Myndigheten anför ett stort antal konkreta situationer då webbplatser med utgivningsbevis på något sätt utgör ett problem. Som exempel nämns kreditupplysningsföretag,⁸⁵ att förbudet mot direktreklam blir verkningslöst och att företag, efter påpekande om att deras verksamhet inte är förenlig med PuL, skaffar utgivningsbevis för att kringgå lagstiftningen. DI avslutar denna del av skrivelsen med att konstatera att det inte kan ha varit lagstiftarens avsikt att vem som helst skulle kunna åsidosätta PuL enbart genom att betala en summa pengar. Även Post- och telestyrelsen (PTS) har i detta sammanhang uttalat sig i sitt remissvar.⁸⁶ Myndigheten framförde kritik bland annat i form av att personer med hemligt nummer har fått sina telefonnummer publicerade, och att det inte går att göra någonting åt detta om de publicerats på en grundlagsskyddad webbplats.

Efter lanseringen av Lexbase har debatten intensifierats och även då har regleringen fått ta emot kritik. DI har uttalat sig genom en debattartikel av generaldirektör Kristina Svahn Starrsjö.⁸⁷ Svahn Starrsjö menar att om utgivningsbevis hade saknats, hade DI

---

⁸³ Jämför avsnitt 3.2.

⁸⁴ Datainspektionens yttrande avseende SOU 2009:14, diariern 395-2009.

⁸⁵ På detta område har lagstiftningen ändrats. Se avsnitt 4.3.3.

⁸⁶ Post- och telestyrelsens yttrande avseende SOU 2009:14, diariern 09-2236.

⁸⁷ <http://www.dn.se/debatt/grundlagen-missbrukas-och-maste-andras-snarast>. Se även

polisanmält de ansvariga för brott mot PuL och webbplatsen hade därför sannolikt redan varit stängd. Tjänster som Lexbase utgör ett missbruk av grundlagen och Svahn Starrsjö kräver därför en lagändring. Även i detta sammanhang ansluter sig PTS genom generaldirektör Göran Marby till DI:s kritik och anser att en grundlagsändring bör komma till stånd snarast.⁸⁸

Även på andra håll har problematiken uppmärksammats. Ardalan Shekarabi har kallat möjligheten till utgivningsbevis ett kryphål i lagstiftningen och har i riksdagen ställt en skriftlig fråga till justitieminister Beatrice Ask. Frågan som ställdes var vilka åtgärder som ska vidtas för att komma tillrätta med att webbplatser utnyttjar möjligheten till utgivningsbevis för systematiska integritetskränkningar.⁸⁹ Svaret på frågan från justitieminister Ask var tämligen kortfattat men innehöll bland annat ett konstaterande att regeringen aviserat att det finns en avsikt att tillsätta en ny kommitté på tryck- och yttrandefrihetsområdet.⁹⁰

4.3.2 Parallell med belastningsregistret

Som framgått har omfattande kritik framförts mot tjänsten Lexbase och regleringen kring det frivilliga grundlagsskyddet. En parallell skulle även kunna göras till lag (1998:620) om belastningsregister. Det är i denna lag hårt reglerat vilka uppgifter som får sparas, hur länge och vilka som får ta del av uppgifterna. Enligt 3 § ska registret innehålla uppgifter om bland annat den som genom dom ålagts påföljd för brott. Enligt 9 § har en enskild rätt att få ta del av uppgifter som förekommer i registret om sig själv. Det finns vidare enbart en begränsad rätt för andra att få tillgång till uppgifter om personer som förekommer i belastningsregistret. Det handlar om bland annat brottsförebyggande verksamhet, anställningar avseende vissa särskilda uppdrag och situationer då det är nödvändigt för myndigheters verksamhet exempelvis vid tillsyn.

<http://www.datainspektionen.se/press/nyheter/2014/datainspektionen-kan-inte-ingripa-mot-sajt-som-hanger-ut-domda>.

⁸⁸ <http://blogg.pts.se/blog/2014/01/29/abonnentupplysning-kan-roja-skyddade-uppgifter>.

⁸⁹ Skriftlig fråga 2013/14:359, Integritetskränkningar på internet.

⁹⁰ Svar på skriftlig fråga 2013/14:359, Integritetskränkningar på internet.

Vidare ska uppgifter i belastningsregistret gallras enligt 16 § exempelvis då en överrätt meddelar en för personen i fråga friande dom eller då personen avlidit. Dessutom ska enligt 17 § uppgifterna gallras efter en viss tid, beroende på utdömd påföljd. Enligt 19 § gäller vidare tystnadsplikt för den som med stöd av lagen om belastningsregister fått del av någon annans personliga förhållanden.

Det är möjligt att argumentera för att Lexbase i praktiken utgör en offentlig version av belastningsregistret. På grund av det frivilliga grundlagsskyddet gäller dessvärre ingen av reglerna som redogjorts för enligt lagen om belastningsregister för Lexbase, exempelvis gällande gallring då personen avlidit, vid friande dom eller då tystnadsplikt gäller. Vad som kanske är än värre än detta är att det inte heller finns några särskilda krav på att uppgifterna ska vara korrekta.⁹¹ Till allt detta kommer att Lexbase tjänar pengar på tjänsten. Inte att förglömma är dock det faktum att uppgifterna i stor utsträckning redan är tillgängliga för var och en hos domstol. Att gå den vägen istället för att använda sig av Lexbase kan dock sägas ha en inbyggd tröghet då det inte är lika lätt för en enskild att söka efter personer då det bland annat krävs kunskap om vilken domstol som ska kontaktas.

4.3.3 Skillnad i skyddsnivå mellan olika sorters personuppgifter

Situationen med Lexbase är förvisso ny (i alla fall i denna omfattning) i fråga om publicering av just domar, men det har vid många tillfällen förekommit situationer med webbplatser som publicerat personuppgifter i strid med lag, men där webbplatsen skyddats av grundlagsskyddet. En sådan situation som uppmärksammats rörde kreditupplysningar. Det fanns tidigare möjlighet att gratis och anonymt få ut kreditupplysningar rörande vem som helst och i vilket syfte som helst på hemsidor som exempelvis Ratsit.⁹² Det var alltså möjligt att helt anonymt av ren nyfikenhet få reda på exempelvis hur stor inkomst din granne hade föregående år. Problemet uppmärksammades bland annat av DI.⁹³ En sådan användning av möjligheten till

---

⁹¹ Utöver vad som exempelvis kan gälla i fråga om förtalsbrott, se kapitel 5.

⁹² Se www.ratsit.se. Sajten existerar fortfarande men har fått anpassa sin verksamhet till de nya reglerna.

⁹³ Se avsnitt 4.3.1.

kreditupplysningar på internet ansågs inte vara i enlighet med lagens ändamål, vilka är att säkerställa att kreditupplysningar sker utan risk för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet, och en reform av kreditupplysningslagen (1973:1173) genomfördes.⁹⁴ De nya reglerna innebär bland annat att grundlagsskyddet inte gäller då kreditupplysningar tillhandahålls ur en databas enligt YGL 1 kap. 9 §. Dessutom krävs att den som inhämtar en kreditupplysning om en enskild har ett legitimt behov av informationen och att den som upplysningen avser dessutom får information om att en kreditupplysning genomförts.⁹⁵

Rättsläget som det ser ut idag erbjuder följaktligen olika skyddsnivåer beroende på vilken typ av personuppgifter det är fråga om. Denna diskrepans i skyddsnivå kan vara svårbegriplig, i synnerhet för en allmänhet som har lättare för att se resultatet av tillämpningen av en reglering snarare än de överväganden som finns bakom regleringen. Det är dock svårt att uttala någon universell ståndpunkt av vilket intresse som ska väga tyngst. Därför blir det fråga om sådana situationsanpassade bedömningar som berörts i avsnitt 3.4 avseende när rätten till personlig integritet ställs mot rätten till yttrandefrihet. Regeringen har i just detta lagstiftningsärende gjort bedömningen att ett utlämnande av en kreditupplysning till någon som saknar ett legitimt behov av denna utgör ett intrång i den berörda personens personliga integritet som är så påtagligt och opåkallat att det är att anse som ett otillbörligt intrång.⁹⁶ Rätten till personlig integritet ansågs således i detta fall väga tyngre än det yttrandefrihetsrättsliga intresset.

4.4 Reformbehov

Sammanfattningsvis kan sägas att Lexbase fått ta emot en stor mängd kritik från olika håll och människor upplever sig uppenbarligen i stor utsträckning kränkta av tjänsten. Den nuvarande regleringen ger dessutom ett ojämnt skydd för olika typer av personuppgifter och tjänsten Lexbase kan rentav anses utgöra en form av offentligt belastningsregister. Frågan är om detta verkligen kan vara förenligt med de

---

⁹⁴ Prop. 2009/10:151, s. 13.

⁹⁵ Kreditupplysningslagen 9 § 2 st. Se även Magnusson Sjöberg m.fl., Rättsinformatik, s. 64.

⁹⁶ Prop. 2009/10:151, s. 16.

bakomliggande ändamål som finns med regleringen kring utgivningsbevis, i synnerhet då uppgifterna knappast kan sägas vara av något större allmänintresse.

En situation där grundlagens ändamål diskuterats är då principen om etableringsfrihet ställs i förhållande till konkurrensrättens regler mot marknadsdominans, exempelvis avseende inskränkningar i dominerande företags möjligheter att köpa upp eller fusionera med andra företag. I fråga om stora medieföretag har Axberger anfört att det finns utrymme att åtminstone diskutera huruvida principen om etableringsfrihet genom TF eller YGL bör vara tillämplig på sådana situationer, mot bakgrund av lagarnas ändamål. Med tanke på att stora medieföretag är delar av ekonomiskt betydelsefulla marknader är det inte givet att övervägandena bakom YGL och TF är helt lämpliga att applicera på dylika situationer.⁹⁷ Axberger konstaterar dock vidare att så länge grundlagarna saknar konkurrensrättsliga bestämmelser eller hänvisningar, ska grundlagarna tillämpas före vanlig konkurrensrättslig lag oavsett om detta är helt ändamålsenligt eller ej.⁹⁸ Axbergers resonemang skulle kunna tas till intäkt för den starka ställning som våra yttrandefrihetsrättsliga grundlagar har och att det krävs mycket starka motstående intressen för att få till stånd inskränkningar av dessa samhällliga grundbultar.

Mot bakgrund av vad som konstaterats i exempelvis avsnitt 3.4, att det ofta är fråga om situationsanpassade bedömningar av den enskilda situationen då den personliga integriteten trumfar yttrandefriheten, ligger det nära till hands att applicera samma sak på Lexbase. Lexbase är en, enligt uppgift mycket lönsam, affärsverksamhet som i grund och botten fungerar genom systematiska kränkningar av individers rätt till personlig integritet. Av dessa skäl är jag av uppfattningen att den omfattande möjlighet som dagens reglering ger, med möjlighet till frivilligt grundlagsskydd för i princip vem som helst, är för generös. Det kan inte vara rimligt att en tjänst där det huvudsakliga syftet är ekonomisk vinning snarare än ett fritt meningsutbyte och allsidig upplysning avseende ämnen relevanta för samhället eller demokratin tillåts gömma sig bakom ett utgivningsbevis. Integritetsskyddskommittén konstaterade också år 2007 att regleringen med frivilligt grundlagsskydd genom utgivningsbevis har medfört ett kraftigt

---

⁹⁷ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 81.

⁹⁸ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 82.

försämrande av förutsättningarna för ett skydd för den personliga integriteten på det mediala området.⁹⁹ Ett reformbehov föreligger därför enligt mig, i alla fall för att komma till rätta med de pågående kränkningar som sker genom Lexbase.

I linje med detta konstaterande och övriga slutsatser om Lexbases missbruk av det frivilliga grundlagsskyddet kommer det i kapitel 7 diskuteras hur rättsläget kan förändras för att eventuellt nå ett mer balanserat förhållande mellan yttrandefrihet och skydd för personlig integritet i dylika sammanhang. Även redan föreslagna lösningar och vad de kan tänkas innebära för tjänster som Lexbase kommer därvid att beröras.

---

⁹⁹ SOU 2007:22, s. 488.

5 Situationer utanför grundlagsskyddat område?

5.1 Inledning

I föregående kapitel berördes de problem som kan följa av den nuvarande regleringen kring frivilligt grundlagsskydd, och om det är för lätt att erhålla utgivningsbevis med tanke på det omfattande skydd som en grundlagsskyddad webbplats får för vad som publiceras. Den aspekten utgör dock bara den ena sidan av utgivningsbevisets mynt och det är den andra sidan som kommer att beröras i detta kapitel. Som nämntes i uppsatsens inledning är det lätt att få intrycket utifrån den pågående debatten att webbplatser med utgivningsbevis, liksom Lexbase, är immuna mot alla former av ingripanden mot de uppgifter som förekommer på webbplatserna. Det stämmer inte helt och hållet. Detta kapitel berör aspekter då yttranden av något skäl inte anses skyddsvärda och därmed faller utanför grundlagsskyddet.

5.2 Ansvarig utgivare

En av förutsättningarna för att få utgivningsbevis är att en person utses till ansvarig utgivare.¹⁰⁰ Personen är enligt principen om ensamansvar¹⁰¹ ansvarig för allt som publiceras på webbplatsen. Förutsättningen medför att möjligheten till anonymitet uteblir för den som driver webbplatsen. Detta kanske i själva verket innebär att utgivningsbeviset kan bidra till möjligheten att utkräva ansvar. Därmed kan utgivningsbeviset ibland utgöra en förenkling av möjligheten att komma tillrätta med integritetskänsliga yttranden på webbplatser, trots att ett ingripande för behandling i strid med PuL inte är möjligt. Exempelvis skulle Lexbases ansvarige utgivare kunna ställas till svars för förtal, förutsatt att en publicering uppfyller de aktuella. Det kan således finnas både för- och nackdelar med ett utgivningsbevis, även avseende möjligheten att ingripa mot en grundlagsskyddad webbplats.

---

¹⁰⁰ YGL 1 kap. 9 § 2 st.

¹⁰¹ Se YGL 6 kap. 1 § samt avsnitt 2.1.2.

Ett utökad skydd för innehållet på en webbplats i utbyte mot att en person anmäls som webbplatsens ansvarige utgivare kan nog i de flesta fall anses utgöra ett bra incitament för tveksamma webbplatser att skaffa en ansvarig person. Alternativet skulle kunna vara att webbplatsen inte har något grundlagsskydd eftersom den saknar ansvarig utgivare, men då någon ansvarig person saknas och tekniken i övrigt möjliggör (i alla fall relativ) anonymitet kan ändå ingen ställas till svars för exempelvis personuppgiftsbehandling i strid med PuL. Detta kan ur allmänhetens perspektiv knappast vara ett önskvärt alternativ med tanke på de omfattande svårigheter som kan uppstå med att identifiera personer, exempelvis den som driver en webbplats, över internet. Som exempel kan nämnas Avpixlat, som förvisso i högre utsträckning än Lexbase innehåller opinionsbildande material och kanske därmed är mer skyddsvärt än Lexbase. Avpixlat har fått kritik för att de inte haft någon ansvarig utgivare då avsaknaden av en ansvarig person har medfört att sidan inte behövt hålla någon högre nivå på sitt innehåll.¹⁰² Kravet på en ansvarig utgivare kan följaktligen sägas vara positivt, sett ur en integritetsaspekt.

5.3 Förtal

5.3.1 Förtalsbestämmelsens bakgrund och syfte

Tjänsten Lexbase åtnjuter grundlagsskydd och i enlighet med exklusivitetsprincipen och YGL:s särskilda rättegångsordning¹⁰³ krävs det därmed att det finns stöd i grundlag för någon form av ingripande mot webbplatsen. Det finns flera straffstadganden som möjliggör ett åsidosättande av grundlagsskyddet, som exempelvis olaga hot och förolämpning. Dessa möjligheter kommer dock inte att beröras, då vad som ligger närmast till hands i detta sammanhang är bestämmelserna om förtal. Förtal är dessutom det vanligast förekommande tryckfrihetsbrottet.¹⁰⁴ Ytterligare skäl till att fokusera på förtalsbestämmelsen är att förolämpningsbrottet konsumeras om även förtal föreligger, något som skulle ske kunna i detta fall.¹⁰⁵

---

¹⁰² <http://www.dn.se/nyheter/sverige/avpixlat-ansoker-om-utgivningsbevis>.

¹⁰³ Se avsnitt 2.1.2.

¹⁰⁴ Jareborg & Friberg, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 78.

¹⁰⁵ Jareborg & Friberg, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 81 f.

Förtal är ett ärekränkingsbrott, vars ursprungliga innebörd var ett fridsbrott där kriminaliseringen hade sin grund i att ärekränkningar var negativt för samhället på grund av att de kunde vara upphov till stridigheter och fejder.¹⁰⁶ Ursprungligen under 1800-talet fanns även uppfattningen att endast osanna eller oriktiga uppgifter kunde bestraffas som ärekränkning. Allt eftersom lagstiftningsarbetet fortskred skiftade dock denna inställning. Strafflagens bestämmelser om ärekränkning resulterade till slut i en reglering där det för straffbarhet inte spelade någon roll om den kränkande beskyllningen var sann eller ej. Situationen blev dock inte hållbar i längden eftersom det måste finnas situationer då skyddet för den enskilde får stå tillbaka på grund av andra intressen.¹⁰⁷

Spolar vi fram lite i tiden, till inför brottsbalkens tillkomst, har departementschefen anfört att lagens syfte avseende ärekränkning inte är att skydda alla som utsätts för osanna påståenden och beskyllningar. Istället är vad som gör en ärekränkande handling straffbar att handlingen utgör ett angrepp på en annan människas ställning. Detta angrepp kan leda till uteslutning ur den grupp gemenskap som människan i det moderna samhället är hänvisad att leva i.¹⁰⁸ För den ovetande skulle detta uttalande kanske lika gärna kunna ha gjorts i anslutning till Lexbasedebatten som i en över 50 år gammal proposition. Det finns följaktligen inte någon allmän rätt till fullständig yttrandefrihet bara för att innehållet är sanningsenligt.¹⁰⁹ I lagstiftningsarbetet har det funnits två uppfattningar. Den ena uppfattningen är att vad som är sant bör få framföras utan risk för straff och den andra uppfattningen är att alla uppgifter, inklusive sanningsenliga sådana, som uttrycker missaktning för någon annan är straffvärda om det inte finns något särskilt intresse av eller skäl till att yttrandena ska vara straffria. Dagens reglering är utformad utifrån den senare uppfattningen.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 217.

¹⁰⁷ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 218.

¹⁰⁸ Prop. 1962:10 B, s. 141 ff.

¹⁰⁹ Prop. 1962:10 B, s. 144.

¹¹⁰ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 225.

5.3.2 Förtal och Lexbase

Det har inkommit närmare 300 anmälningar avseende förtal till JK.¹¹¹ I YGL 5 kap. 1 § med hänvisning till TF 7 kap. 4-5 §§ stadgas de gärningar som ska utgöra yttrandefrihetsbrott.¹¹² En sådan gärning är förtal enligt TF 7 kap. 4 § 14 p. Förtal föreligger då någon ”utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för den”. Förtalsbestämmelsen kan sägas vara objektiv på det sätt att den tar sikte på att skydda det anseende som en person har i andra människors ögon, ibland kallat personens goda namn och rykte.¹¹³

En ansökan om stämning har lämnats in av föreningen Reclaim Justice i form av en grupptalan till Nacka tingsrätt 2014-04-03.¹¹⁴ Föreningen består enligt ansökan av medlemmar som förekommer i Lexbases databas. Inget beslut har fattats i målet men föreningens talan grundar sig på att Sverige agerat i strid med EKMR. Föreningen anför att medlemmarna genom tjänsten Lexbase utsatts för förtal och att Sverige inte erbjudit tillräckligt effektiva rättsmedel för att komma till rätta med detta, i strid med EKMR artikel 8 och artikel 13. Föreningen menar även att offentlighetsprincipen missbrukas när den används i aktuellt syfte. Frågan är om förtal förekommer på Lexbases webbplats eller ej.

5.3.3 Utpeka annan som brottslig eller klandervärd

De tre grundläggande rekvisiten för att ett förtal ska anses vara för handen är att en uppgift ska lämnas, uppgiften ska avse någon annan och uppgiften ska vara ägnad att

---

¹¹¹ Uppgift från JK:s kansli 2014-04-10.

¹¹² Se avsnitt 2.1.2 om den särskilda rättegångsordningen.

¹¹³ Detta till skillnad från bestämmelsen om förolämpning som istället tar sikte på en persons subjektiva känsla av att vara aktad och ansedd. Se Wennberg, Brottsbalken – En kommentar, kommentar till BrB 5 kap.

¹¹⁴ Mål nr T 1982-14.

utsätta denne för andras missaktning. Rekviset att lämna uppgift innebär att rena värdeomdömen inte kan läggas till grund för en förtalstalan. Vad uppgiftslämnandet istället måste innebära är främst uppgifter om fakta och andra omständigheter som kan göras föremål för objektiv bedömning och bevisning.¹¹⁵ Uppgifter i en dom torde utan tvekan utgöra uppgifter så som avses i rekviset. Det andra rekviset är att uppgiften ska avse annan, vilket innebär att uppgiften ska ha lämnats till någon annan än den person som uppgiften avser och att denne annan är en människa. Den förtalade måste också vara identifierbar.¹¹⁶ Även detta rekviset får anses vara uppfyllt med tanke på att de ifrågavarande uppgifterna finns tillgängliga i klartext för vem som helst med tillgång till internet.

Avseende det tredje och sista rekviset gäller att den ifrågavarande uppgiften ska vara ägnad att utsätta den berörde för andras missaktning. Rekviset har en vidsträckt innebörd bland annat på grund av att det inte är nödvändigt att den förtalade faktiskt till följd av yttrandet missaktas av andra. Det är tillräckligt att uppgiften är ägnad att utsätta den drabbade för missaktning.¹¹⁷ Det finns en stor mängd olika typer av uppgifter som kan uppfylla detta rekviset, men en viktig aspekt är att bedömningen av uppgiften ska ske utifrån den (eventuellt) förtalades utgångspunkt. Detta innebär att det som är avgörande för om uppgiften är ägnad att utsätta någon för andras missaktning är värderingarna i dennes närområde och umgängeskretsar.¹¹⁸ Utöver detta anges uttryckligen i lagtexten som exempel på nedsättande uppgift att utpeka annan som brottslig. Ingen bevisning krävs avseende huruvida utpekandet faktiskt inneburit någon skada.¹¹⁹ Att utpeka annan som brottslig är uppenbarligen fallet med Lexbase.¹²⁰

---

¹¹⁵ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 229.

¹¹⁶ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 231.

¹¹⁷ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 233.

¹¹⁸ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 233.

¹¹⁹ Wennberg, Brottsbalken – En kommentar, kommentar till BrB 5 kap. 1 §.

¹²⁰ I alla fall avseende de personer som förekommer i databasen på grund av deras förekomst i domar i brottmål. Då det dock inte utan att betala går att se om en person förekommer i ett tvistemål eller i ett brottmål skulle själva uppgiften vid en sökning att personen förekommer i databasen kunna anses uppfylla kravet på nedsättande uppgift.

5.3.4 Strafffrihet

I enlighet med ändamålen bakom förtalsbestämmelsen och som nämndes i avsnitt 5.3.1 bör förtal vara för handen i de situationer då ett yttrande utgör ett angrepp på en annan människas person. Detta gäller dock endast om det inte finns något särskilt motstående intresse, något som kommer till uttryck i lagtexten genom stadgandet att förtal ”dock ej [föreligger] om det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann”. Jag utgår i denna del från att uppgiften är sann.¹²¹

Försvarlighetsbedömningen är en ansvarsfrihetsregel och vid tillämpningen av denna regel måste den vidsträckt yttrandefriheten beaktas.¹²² Med detta avses framför allt det allmänna intresset av en väl fungerande yrkesmässig nyhetsförmedling.¹²³ Även ageranden som faller inom vad som kan anses vara allmän opinionsbildning åtnjuter ett extra starkt skydd.¹²⁴ I detta sammanhang måste därför nämnas att det i fråga om Lexbase över huvud taget inte är fråga av någon nyhetsförmedling eller opinionsbildning. Det är dessutom huvudsakligen fråga om privatpersoner som inte själva valt ett liv i offentligheten och därigenom blivit tvungna acceptera en hårdare granskning av deras personliga förehavanden.¹²⁵ Som exempel kan nämnas NJA 2003 s. 567, där HD uttalat att vid försvarlighetsbedömningen ska samhällets intresse av en granskande journalistik och nyhetsförmedling vägas mot intresset av att skydda enskilda från att utsättas för andras missaktning genom kränkande uppgifter.¹²⁶ I

---

¹²¹ Det har förekommit uppgifter i media om att databasen i förekommande fall innehåller felaktiga uppgifter. I dessa (eventuella) fall är det förstås inte fråga om sanningsenliga uppgifter och någon strafffrihet torde därmed inte kunna aktualiseras. Se exempelvis

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=106&artikel=5874247>.

¹²² Wennberg, Brottsbalken – En kommentar, kommentar till BrB 5 kap. 1 §.

¹²³ Axberger, Tryckfrihetens gränser, s. 239.

¹²⁴ Jareborg & Friberg, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, s. 79.

¹²⁵ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 82.

¹²⁶ Se även den så kallade instruktionen i YGL 1 kap. 5 § där det erinras om yttrandefrihetens betydelse för det fria samhällsskicket. Något som knappast Lexbase bidrar till i någon större utsträckning, till skillnad från en fri och oberoende nyhetsförmedling.

ljuset av vad som anförts i detta avsnitt bör de publiceringar som förekommer på Lexbase knappast kunna anses vara försvarliga.

5.3.5 Lexbase utgör förtal

Sammanfattningsvis bör det enligt min mening kunna konstateras att i den mån privatpersoner publiceras i Lexbase databas föreligger som utgångspunkt förtal. Rekviriten uppfylls eftersom det är fråga om att utpeka privatpersoner som brottsliga. Även om bedömningar får göras för varje enskild situation bör det ändå som utgångspunkt knappast heller bli fråga om någon straffrihet. Uppgifterna är förvisso sanna och finns tillgängliga för allmänheten. Lexbase förenklar dock åtkomsten till uppgifterna avsevärt och att finnas sökbar på en omdebatterad webbplats skiljer sig från att vara sökbar hos en myndighet. Utpekandet sker heller inte som ett led i nyhetsförmedling eller annat yttrandefrihetsrättsligt skyddsvärt syfte utan sker tvärtom som ett led i en ren affärsverksamhet.

I den första versionen som lanserades av Lexbase fanns även en kartfunktion, där små röda prickar sattes ut på en karta. Prickarna sattes ut på de adresser där det bodde folk som förekommit i domar. Kartan kunde användaren helt fritt använda sig av utan att söka på något särskilt kriterium, som namn eller adress. Denna funktion togs bort relativt omgående efter den inledande kritiken mot tjänsten, men återlanserades kort innan färdigställandet av denna text. Vad som kort kan sägas om just kartfunktionen är att den enligt mig ytterligare förstärker bilden av att tjänsten Lexbase inte har något särskilt allmänintresse utan istället vill tjäna pengar på människors nyfikenhet. Detta genom att användare fritt på kartan kan hitta för dem helt okända personer som dömts¹²⁷ för brott, utan att ens behöva söka efter någon specifik person. Funktionen är dessutom överflödigt för de argument som Lexbase framför för att motivera tjänstens legitimitet, exempelvis möjligheten att kunna kontrollera sin avtalspart vid en affärstransaktion.¹²⁸

---

¹²⁷ Detta gäller om prickarna på kartan över huvud taget visar den aktuella adressen. Lexbase redovisar ingenting i fråga om vilka åtgärder som vidtas då en dömd person flyttar och någon annan flyttar in på den adress där den dömd bodde vid tidpunkten för domen. Det kan alltså finnas utpekade adresser med nyinflyttade personer som aldrig förekommit i domstol.

¹²⁸ Se avsnitt 4.2.

En kartfunktion är dessutom sannolikt ett ännu tydligare fall av förtal än fallet då användaren i alla fall behöver söka efter en specifik person eller adress, eftersom de röda prickarna mycket väl exempelvis kan peka ut ett lägenhets- eller flerfamiljshus. I dessa fall kan således personer få sin adress utpekad utan att över huvud taget ha dömts för brott, och då beaktas inte ens aspekten med felaktigt utsatta prickar, se not 127.

5.4 JK och åtal för förtal

Vad som framkommit hittills i detta kapitel är att publiceringarna på Lexbase sannolikt utgör förtal. Det är dock för den enskilde i detta sammanhang en stor skillnad mellan att ha rätt och att få rätt. Av den särskilda rättegångsordningen följer att JK enligt TF 9 kap. 2 § och YGL 7 kap. 1 § är ensam åklagare i vissa mål om tryck- och yttrandefrihetsbrott. Enligt BrB 5 kap. 5 § 1 st. får emellertid förtalsbrottet inte åtalas av någon annan än målsäganden, så kallat enskilt åtal.¹²⁹ Det finns dock ett undantag till denna huvudregel. Om brottet riktar sig mot en person som är under arton eller om målsäganden i annat fall anger brottet till åtal kan åklagaren, trots huvudregeln om enskilt åtal, väcka åtal om detta av särskilda skäl skulle anses påkallat ur allmän synpunkt. JK meddelade i sitt beslut av den 26 mars 2014¹³⁰ att förundersökning inte inleds i något av de ca 300 fall av anmält förtal avseende Lexbase. JK:s beslut är mycket kortfattat och berör inte själva förtalsfrågan. JK konstaterar istället tvärtom att alldeles oavsett om förtalsbrott föreligger eller ej, anses inte sådana särskilda skäl som ur allmän synpunkt krävs för allmänt åtal. JK:s beslut avslutas med ett konstaterande om att beslutet inte påverkar målsägandenas möjligheter att själva väcka enskilt åtal.

Att som enskild utsatt själv tvingas väcka åtal i ett så känsligt ärende som ett förtal ofta utgör är förstås besvärande för den som anser sig ha blivit förtalad. De omständigheter som ligger till grund för förtalstalan måste återberättas och kanske kan själva kränkningen som förtalet utgjort i viss mån komma att återupplevas. I situationen med Lexbase skulle detta exempelvis kunna bestå i att någon blivit utstött i det sociala livet

---

¹²⁹ BrB blir tillämpligt genom stadgandena i YGL 7 kap. 1 § och TF 9 kap. 4 §.

¹³⁰ Justitiekanslerns beslut med diarienummer 699-14-31.

på grund av förekomst i tjänsten. Till detta kommer förstås de ekonomiska förutsättningar som krävs då den enskilde själv tvingas driva åtalet. Att den förtalade ofta redan från början är en svagare part ur en ekonomisk synvinkel – exempelvis i förhållande till Lexbase – är ytterligare en omständighet som bidrar till en ovilja eller i alla fall oro inför ett eventuellt enskilt åtal för förtal. Denna fråga har berörts på lagstiftningsnivå och kommer att behandlas ytterligare i kapitel 7.

5.5 Yttrandefrihetsgrundlagarnas formella och materiella tillämplighet

Den nuvarande regleringen av grundlagsskydd för yttranden är knuten till en framställningsform snarare än till framställningens innehåll.¹³¹ Enligt mig kan ändå en diskussion behöva föras kring om ett skydd för exempelvis en webbplats, med tanke på webbplatsens innehåll, verkligen kan vara skyddsvärt sett i förhållande till regleringens ändamål. Axberger diskuterar situationen och talar om yttrandefrihetsgrundlagarnas formella respektive materiella tillämplighet. Formellt skyddas allt som finns i en grundlagsskyddad framställningsform men i praktiken skyddas inte alltid allting. Vad som ingår i det materiella tillämpningsområdet är en svår, rättspolitisk, fråga.¹³²

En situation som har aktualiserats i doktrin och rättspraxis är då webbplatser innehåller eller består av material av kommersiell natur. Skyddsändamålet med grundlagsskyddet är att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning. Axberger anför att utgångspunkten i fråga om yttranden som sker i en grundlagsskyddad form också är att de är skyddade, med andra ord en sorts presumtion för grundlagsskydd.¹³³ De situationer då denna presumtion kan brytas är bland annat då innehållet i den grundlagsskyddade framställningen är av kommersiell natur. Det är möjligt att i detta fall använda sig av principen om ändamålstolkning för att konstatera att innehållet inte är av sådant slag som krävs för att förtjäna grundlagsskydd, trots att framställningsformen som sådan är grundlagsskyddad.¹³⁴

---

¹³¹ Se avsnitt 2.1.1.

¹³² Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 56 f.

¹³³ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 57 f.

¹³⁴ Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, s. 58 ff.

För att nämna ett exempel ansågs i NJA 1999 s. 749 en tidskrift, som i och för sig skyddades av TF, innehålla uppgifter av utpräglat kommersiell natur. Därmed bortföll skyddet och framställningen kunde bedömas enligt annan lag än grundlagen. Resonemanget är inte direkt överförbart på en situation med YGL och Lexbase. Detta beror framför allt på att det idag genom YGL 1 kap. 9 § 2 st. faktiskt finns reglering i grundlag som ger tjänster som Lexbase möjlighet till grundlagsskydd.¹³⁵ Dessutom är det som publiceras allmänna handlingar och kan därför möjligen sägas i någon mån bidra till en samhällsdebatt. Av dessa skäl är det sannolikt inte möjligt att göra en ändamålstolkning som ger ett rakt motsatt resultat. Däremot måste sägas att Lexbase enligt mig i detta sammanhang knappast kan sägas ha någon särskilt skyddsvärd ställning. Lexbase förenklar förvisso tillgången till allmänna handlingar men tillför ingenting nytt till samhällsdebatten. Till detta kommer Lexbases vinstsyfte som gör sig påmint i betydligt större utsträckning än i samband med exempelvis tidskrifter där huvudsyftet ofta är nyhetsförmedling.

---

¹³⁵ Vidare finns specialreglering avseende specifikt YGL som tillåter vissa begränsningar av kommersiella annonser, se YGL 1 kap. 12 §.

6 EU-rättens roll i sammanhanget

6.1 Inledning

Som framgått av tidigare kapitel innebär det faktum att en webbplats har utgivningsbevis att PuL inte är tillämplig enligt 7 § PuL. Den konflikt som detta innebär mellan yttrandefriheten å ena sidan och den personliga integriteten å andra sidan har redan berörts, men en annan relevant aspekt är hur denna situation ska betraktas ur ett EU-rättsligt perspektiv. Som konstaterats i uppsatsens inledning kan den svenska rättens eventuella oförenlighet med EU-rätten utgöra ett argument i frågan om regleringens ställning i svensk rätt, en fråga som utgör ett av uppsatsens huvudsyften. Att bortse helt från EU-aspekten vore dessutom inte optimalt med tanke på att det stora utrymme som ägnats åt denna aspekt i de utredningar som genomförts avseende möjligheter till lagändringar på tryck- och yttrandefrihetens område.¹³⁶ Aspekten blir därför högst relevant för diskussionen i kapitel 7 som avser de senaste årens lagstiftningsförslag och hur en framtida lösning kan komma att se ut. Detta kapitel syftar därför till att ge en grundläggande förståelse för hur det EU-rättsliga systemet påverkar den svenska regleringen (och Sveriges möjlighet att reglera) avseende avvägningen mellan yttrandefrihet och rätten till skydd för den personliga integriteten. Frågan om yttrandefrihet i förhållande till skydd för den personliga integriteten är, som konstaterats, högst relevant för frågan om utgivningsbevisets ställning i svensk rätt.

6.2 EU-rättens förhållande till den nationella rätten

Sverige anslöt sig till EU genom att år 1994 ingå ett anslutningsfördrag.¹³⁷ En nödvändighet för att kunna ingå i EU-samarbetet var att reglerna som avsåg överlåtelse av beslutanderätt modifierades. I nuvarande RF 10 kap. 6 § regleras således möjligheterna för riksdagen att överlåta beslutanderätt inom ramen för EU-samarbetet.

---

¹³⁶ Se bland annat SOU 2010:68 4 kap. och SOU 2012:55 9 kap. som diskuterar den svenska rättens förhållande med EU-rätten i detta avseende samt de konfliktytor som finns på området idag.

¹³⁷ Prop. 1994/95:19, s. 512.

Frågan om förhållandet mellan EU-rätten och nationell rätt är vanligt förekommande och aktuellt i sammanhanget är principen om EU-rättens företräde. Principen är sedan Lissabonfördragets ikraftträdande kodifierad,¹³⁸ men har ursprungligen växt fram genom rättspraxis. Principen aktualiserades första gången i målet Costa mot ENEL.¹³⁹ Domstolen konstaterar i detta mål att medlemsstaterna genom (dåvarande) EEG skapat en gemenskap som innebär bland annat en överlåtelse av medlemsstaternas befogenheter till gemenskapen. Inom de överlåtna områdena har staterna därigenom inskränkt sina egna rättigheter och genom EEG skapat ett regelverk som gäller för både medborgarna och staterna. En viktig aspekt i detta är att EU endast besitter kompetens i de avseenden som medlemsstaterna faktiskt överlåtit kompetens enligt principen om tilldelade befogenheter. Det följer även av lydelsen i RF 10 kap. 6 § där det framgår att det är riksdagen som kan överlåta beslutanderätt till EU.¹⁴⁰ En för medlemsstaterna besvärande faktor kan dock vara att det enligt unionsrätten är EU-domstolen som avgör om EU innehar kompetens i ett visst fall eller ej.¹⁴¹ Av RF 10 kap. 6 § följer även att riksdagen endast får överlåta beslutanderätt om unionens fri- och rättighetskydd uppfyller samma nivå som skyddet som ges genom RF och EKMR. Dessutom får överlåtelsen inte röra principerna för statsskicket, vilket avser bland annat principerna i RF 1 kap. 1 § om folksuveräniteten och att makten utövas under lagarna, men även de grundläggande tryckfrihetsrättsliga principerna.¹⁴²

För att sammanfatta denna del kan sägas att om en konflikt uppstår mellan unionsrätten och den nationella rätten, har unionsrätten företräde och den nationella bestämmelsen får följaktligen inte tillämpas. Detta gäller i princip också även om den nationella rätten laghierarkiskt har ställning som grundlag.¹⁴³ Eftersom PuL, som är högst relevant för denna uppsats, utgör implementerad unionsrätt måste hela tiden principen om EU-rättens företräde ha i åtanke. Detta gäller i synnerhet vid diskussionen om eventuella lagförslag och reformmöjligheter i kapitel 7.

---

¹³⁸ Se Förklaring nr 17 om företräde, fogad till Lissabonfördragets slutakt.

¹³⁹ EU-domstolens mål 6/64, Costa mot ENEL.

¹⁴⁰ Bernitz & Kjellgren, Europarättens grunder, s. 107.

¹⁴¹ Svahn Starrsjö i Eka m.fl., Regeringsformen med kommentarer, s. 406.

¹⁴² Prop. 2001/02:72, s. 34 f. Se även Bernitz & Kjellgren, Europarättens grunder, s. 108.

¹⁴³ EU-domstolens mål 11/70, Internationale Handelsgesellschaft. Se även Bernitz & Kjellgren, Europarättens grunder, s. 110.

6.3 Frågan ställs på sin spets

En situation då EU använt sig av sin normgivningskompetens är i samband med det i uppsatsen tidigare nämnda dataskyddsdirektivet. Direktivet har implementerats i svensk rätt genom PuL. I det svenska lagstiftningsarbetet diskuterades frågan om den svenska regeringens förenlighet med EU-rätten, och slutsatsen blev att de svenska bestämmelserna om tryck- och yttrandefrihet i TF och YGL går att förena med bestämmelserna i direktivet.¹⁴⁴ Enligt dataskyddsdirektivets artikel 9 finns nämligen en möjlighet för medlemsstaterna att besluta om undantag från bestämmelserna i direktivet, om det krävs för att förena rätten till privatlivet med reglerna om yttrandefriheten. Undantaget gäller för sådan personuppgiftsbehandling som sker uteslutande för journalistiska ändamål eller konstnärligt eller litterärt skapande. I relation till detta undantag finns även en hänvisning i direktivets preambel p. 37 till EKMR artikel 10 avseende rätten till yttrandefrihet.

I samband med möjligheten till undantag enligt artikel 9 har Lagrådet uttalat att det är tveksamt om EU-domstolen skulle acceptera att bestämmelser om integritetsskydd i direktivet får lämna företräde åt de svenska bestämmelserna i TF och YGL. Regeringen vidhöll dock, som konstaterats, sin uppfattning att några inskränkningar i TF och YGL till förmån för integriteten inte var nödvändiga. Regeringen påpekade vidare att TF och YGL innehåller bestämmelser av betydelse för det svenska statskicket och att det därmed finns utrymme att beakta detta vid implementeringen. Regeringen ansåg inte att någon beaktansvärd risk föreligger för att EU-domstolen gör någon annan bedömning.¹⁴⁵

Efter PuL:s tillkomst har även möjligheten till grundlagsskydd utökats ytterligare genom införandet år 2003 av möjligheten till utgivningsbevis. Regeringen gjorde inför denna lagändring samma bedömning som gjordes inför den nyss nämnda implementeringen av PuL.¹⁴⁶ Som ytterligare stöd för denna tolkning nämner regeringen NJA 2001 s. 409, där HD gav den tidigare nämnda undantagsmöjligheten i

---

¹⁴⁴ Se prop. 1997/98:44, s. 48 ff.

¹⁴⁵ Prop. 1997/98:44, s. 49 f.

¹⁴⁶ Prop. 2001/02:74, s. 54 f.

dataskyddsdirektivet en vidsträckt tolkning i samband med personuppgiftspublicering på internet.

I EU-domstolens mål C-73/07, *Tietosuojavaltuutettu mot Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy*, diskuterades frågan om undantag enligt artikel 9 i dataskyddsdirektivet. Domstolen anförde att behandling av uppgifter som härrör från handlingar som enligt nationell rätt är offentliga utgör, vid vissa i målet specificerade verksamheter, sådan behandling som kan falla in under undantaget. Läsaren kan skönja en positiv inställning till yttrandefriheten i detta mål vilket med tanke på omständigheterna skulle kunna vara positivt för Lexbase. Detta hade varit fallet om det inte vore för att domstolen sedan anförde att undantaget enbart gäller i de fall då verksamheten endast syftar till att sprida information, åsikter eller idéer till allmänheten. Enligt min uppfattning präglas Lexbase framför allt av ett vinstintresse och innehållet kan till och med utgöra förtal, varför tjänsten inte borde omfattas av undantaget så som det används i detta fall. Dras detta resonemang ännu längre kan det ifrågasättas om tjänster som Lexbase förtjänar ett grundlagsskydd, sett ur ett EU-perspektiv.

Ytterligare en aspekt som skulle kunna vara relevant i detta fall är principen om respekt för nationell identitet, en tidigare existerande princip som i och med Lissabonfördragets ikraftträdande har förtydligats och förstärkts.¹⁴⁷ Principen återfinns i artikel 4.2 i fördraget om Europeiska unionen och stadgar bland annat att unionen ska respektera medlemsstaternas nationella identitet, som kommer till uttryck i deras politiska och konstitutionella grundstrukturer. Artikeln innebär inte något undantag för medlemsstaterna från vad som gäller enligt EU-rätten eller att någon begränsning av principen om EU-rättens företräde införts. Däremot krävs att innehållet i rättsakter från EU själva respekterar principen eftersom den normhierarkiskt står över exempelvis direktiv.¹⁴⁸ Denna aspekt berörs ytterligare i nästa avsnitt.

---

¹⁴⁷ Bergström & Hettne, *Introduktion till EU-rätten*, s. 190.

¹⁴⁸ Bergström & Hettne, *Introduktion till EU-rätten*, s. 190 f.

6.4 Är frågan om EU-förenlighet felbedömd?

Åsikterna om den svenska regleringens förenlighet med EU-rätten går isär och därmed så även åsikterna om bedömning av denna fråga i lagstiftningsarbetet. Lambertz tar upp problematiken i en artikel från 2011 där han diskuterar konfliktytorna mellan TF/YGL och EU-rätten.¹⁴⁹ Lambertz är av uppfattningen att de mest påtagliga konflikterna är i relation till just dataskyddsdirektivet och refererar till ett uttalande från konstitutionsutskottet. Konstitutionsutskottet hänvisade i detta sammanhang specifikt till möjligheten till frivilligt grundlagsskydd genom utgivningsbevis, eftersom regleringen medför att integritetsskyddet i PuL blir beroende av om en webbplats har utgivningsbevis eller inte.¹⁵⁰ Lambertz fortsätter med att konstatera att det sannolikt finns en reell konflikt mellan EU-rätten och YGL.¹⁵¹ Detta ställs i dagsläget uppenbarligen på sin spets genom förekomsten av tjänster likt Lexbase.

I en annan artikel från 2014 författad av Abrahamsson och Jermsten har samma fråga om de svenska yttrandefrihetsgrundlagarnas konfliktytor mot EU-rätten berörts utförligt. Synpunkterna i denna artikel är dock i någon mån av annan natur än de som Lambertz framfört. I detta fall flyttas fokus från den specifika undantagsmöjligheten i dataskyddsdirektivet till att föra en diskussion på ett mer övergripande plan om de svårigheter som finns med att förena svensk yttrandefrihetsrättslig grundlagsstiftning med EU-rätten. Detta beror enligt författarna på den, jämfört med övriga medlemsstaters motsvarigheter, anmärkningsvärda detaljnivå som YGL och TF har.¹⁵² Detaljnivån avser i synnerhet processuella regler som finns på plats i syfte att försäkra att grundlagsskyddade yttranden behandlas enligt den särställning som dessa yttranden ska ha vad gäller ensamansvar, den särskilda rättegångsordningen etc. som i denna uppsats har berörts i avsnitt 2.1.2. Författarna menar att det inte är möjligt att skapa en reglering som fungerar väl i EU-samarbetet och samtidigt genom denna reglering bibehålla samma höga skyddsnivå som dagens grundlagsskydd. Författarna går till och

---

¹⁴⁹ Lambertz, En modern yttrandefrihetsgrundlag?, SvJT 2011 s. 57.

¹⁵⁰ Lambertz, En modern yttrandefrihetsgrundlag?, SvJT 2011 s. 69. Se även Konstitutionsutskottets betänkande 2001/02:KU21, s. 32.

¹⁵¹ Lambertz, En modern yttrandefrihetsgrundlag?, SvJT 2011 s. 69.

¹⁵² Abrahamsson & Jermsten, Om behovet av en ny tryck- och yttrandefrihetsrättslig regleringsmodell, SvJT 2014 s. 201.

med så långt som att konstatera att YFK, som bland annat står bakom SOU 2010:68 och SOU 2012:55, inte ens verkar ha förstått problemet med detaljregleringen.¹⁵³ Författarna anför att de föreslagna lösningarna förvisso inte är orimliga ur ett rättsligt perspektiv, men däremot ur ett politiskt perspektiv eftersom detaljregleringen medför att Sverige i EU-samarbetet ständigt måste vara på sin vakt och beivra eventuella övertramp mot den svenska grundlagsregleringen. En situation med ett konstant försvarande av de svenska grundlagarna på grund av att deras detaljrikedom gör att konflikter uppstår frekvent är inte hållbar i det långa loppet. Detta kommer snarare leda till att Sveriges trovärdighet som EU-medlem urholkas och dessutom till att Sverige försätts i en sämre förhandlingsposition i andra frågor.¹⁵⁴

Abrahamsson och Jermsten är sammanfattningsvis mycket kritiska till de skäl som ligger bakom regeringens bedömning att den svenska rätten är förenlig med EU-rätten. De påpekar att Sverige har ett grundlagsskydd för tryck- och yttrandefriheten som saknar motstycke i alla andra medlemsstater. Det går att värna om våra grundlagar i någon utsträckning, men om det fortsätter på samma sätt som det görs idag, kommer det att gå ut över Sveriges möjligheter att påverka lagstiftningsarbete och samarbetet i EU i övriga frågor.¹⁵⁵

Bull kan sägas hålla med den beskrivningen av problemet med EU-rätten som ofta framhålls, att EU:s integritetsskydd är svårförenligt med Sveriges TF och YGL. Problemet kan därmed sägas vara djupt rotat i den meningen att ur EU-perspektiv läggs stor vikt vid den personliga integriteten, medan det svenska synsättet historiskt sett varit att yttrandefriheten ska ha en särdeles stark ställning.¹⁵⁶ Bull anför dock vidare att det väsentliga egentligen är att det ligger i det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga systemets

---

¹⁵³ Abrahamsson & Jermsten, Om behovet av en ny tryck- och yttrandefrihetsrättslig regleringsmodell, SvJT 2014 s. 203 ff.

¹⁵⁴ Abrahamsson & Jermsten, Om behovet av en ny tryck- och yttrandefrihetsrättslig regleringsmodell, SvJT 2014 s. 216.

¹⁵⁵ Abrahamsson & Jermsten, Om behovet av en ny tryck- och yttrandefrihetsrättslig regleringsmodell, SvJT 2014 s. 214.

¹⁵⁶ Se exempelvis resonemanget om EU-stadgans artikel 8 i avsnitt 3.3.

natur att vara ineffektivt.¹⁵⁷ Detta just eftersom vi vill ha en detaljerad och trögförändrad grundlagsreglering.

Att detaljnivån är upphov till en del problem i EU-samarbetet ifrågasätter jag inte utan det förefaller tvärtom högst rimligt. Vad det däremot i någon mån känns som Abrahamsson och Jermsten förbiser i sin artikel är att det uppenbarligen är riksdagens – och enligt principen om folksuveränitet därmed även det svenska folkets – vilja att tryck- och yttrandefriheten ska få ett stort utrymme i den svenska rättsordningen. Detta förverkligas delvis genom att ha en detaljerad grundlag. Kanske får man därför leva med att Sverige i vissa andra aspekter får ett något sämre förhandlingsutrymme eller att Sveriges företrädare i EU-sammanhang ibland hamnar i en obekväm sits på grund av det ständiga vakthållandet om tryck- och yttrandefriheten. YFK har dessutom framhållit att det ur ett svenskt perspektiv är uppenbart att vår särskilda reglering av tryck- och yttrandefrihetsrätten rör den nationella identiteten enligt artikel 4.2.¹⁵⁸ Även Anna-Sara Lind är av åsikten att principen om nationell identitet erbjuder vissa möjligheter att ytterligare värna om vår tryck- och yttrandefrihetsrättsliga reglering.¹⁵⁹ Vad gäller frågan om det frivilliga grundlagsskyddets förenlighet med EU-rätten kan sägas att svaret är oklart till dess EU-domstolen prövat frågan. Att regleringen med det frivilliga grundlagsskyddet är förenlig med EU-rätten är i alla fall inte så självklart som ibland framhållits i det svenska lagstiftningsarbetet.

Oavsett vad slutsatsen blir kan det konstateras att omfattande energi lagts på att utreda frågan om reformer i den yttrandefrihetsrättsliga grundlagsstiftningen. I detta reformarbete har även frågan om utgivningsbevis berörts, men då denna fråga är, i sammanhanget, en av många viktiga frågor har därför diskussionen ofta gjorts mot att regleringen ska vara förenlig med EU-rätten på ett mer övergripande plan. Det är också det som detta avsnitt har försökt att belysa. Problemet med förenlighet med EU-rätten kan sägas ligga på ett mer generellt plan än vad denna uppsats egentligen tar sikte på, nämligen utgivningsbevisets ställning i svensk rätt. Vad som dock står klart är att om

---

¹⁵⁷ Bull, EU-medlemskapet och våra grundlagar, SvJT 2011 s. 375.

¹⁵⁸ SOU 2012:55, s. 289.

¹⁵⁹ Lind och Strand, Rapport till Yttrandefrihetskommittén angående EU-rättsliga frågor kring arbetsmodellerna till ny yttrandefrihetsgrundlag, s. 13 f.

några omfattande förändringar av den svenska tryck- yttrandefrihetsregleringen ska genomföras, är det inte möjligt att bortse från de synpunkter som nu framförts mot EU-rättens förhållande till den svenska rätten. Går det att komma tillrätta med Lexbases integritetskränkningar utan att genomföra någon mer omfattande grundlagsreform?

7 Reformmöjligheter

7.1 Inledning

I kapitel 4 diskuterades det grundlagsmissbruk som Lexbase kan sägas utgöra. I kapitel 5 klargjordes frågan om vilka möjligheter som redan idag finns att tillgripa mot integritetskränkande yttranden på internet och i kapitel 6 har komplexiteten med den svenska regleringens förhållande till EU-rätten diskuterats. Mot bakgrund av denna diskussion och att den konkreta användningen av det frivilliga grundlagsskyddet i praktiken idag ofta kan utgöra ett missbruk, kommer möjliga reformer att diskuteras i detta kapitel. Diskussionen avseende dessa reformer syftar främst till att beröra möjligheter att komma tillrätta med den intressekonflikt som medfört att människor i större utsträckning upplevt att deras personliga integritet kränkts på internet. Diskussionen tar i stor utsträckning, liksom tidigare, utgångspunkt i regleringens förhållande till tjänsten Lexbase.

7.2 Tidigare reformförslag

Efter att möjligheten till frivilligt grundlagsskydd trädde i kraft år 2003 ansågs det finnas ett behov av att löpande följa utvecklingen på området och därför tillsattes en permanent utredning, Tryck- och yttrandefrihetsberedningen (TYB). TYB omvandlades till en parlamentarisk utredning år 2008 som därefter blev YFK. Utredningen har kommit med en rad olika betänkanden där olika reformförslag av den svenska tryck- och yttrandefrihetsregleringen har presenterats. En viktig utgångspunkt i reformarbetet och som också har fått stort utrymme är förstås vilka yttranden som bör åtnjuta grundlagsskydd och hur denna avgränsning ska gå till. Denna utgångspunkt är även relevant just i denna uppsats eftersom en stor del av frågeställningen går ut på om det idag är för enkelt att erhålla grundlagsskydd genom utgivningsbevis.

Diskussionen av lösningsförslag gavs stort utrymme i framför allt SOU 2010:68. Där presenterade YFK tre olika lösningsmodeller: ansvarsmodellen, verksamhetsmodellen och ändamålsmodellen. Gemensamt för dessa tre modeller är att grundlagsskyddet i

princip gäller för själva yttrandet. Modellerna skiljer sig således från dagens reglering genom att skyddet inte gäller för yttrandenans form eller verksamheten i vilken yttrandena framförs.¹⁶⁰ De huvudsakliga skillnaderna mellan de olika modellerna är hur skydd uppkommer och hur ansvaret ser ut.

Ansvarsmodellen bygger på att någon tydligt träder fram som ansvarig, exempelvis så som görs idag med utgivningsbevis och den ansvarige utgivaren. Modellen gör att det tydligt går att avgöra lagens tillämpningsområde men modellens svaghet, konstaterar YFK, är att det inte görs någon skillnad på yttranden beroende på innehåll och därmed kan mindre skyddsvärda yttranden som inte är helt i linje med lagens ändamål ändå få skydd.¹⁶¹ Med andra ord lite som dagens problematik med utgivningsbevis, eftersom kränkande yttranden kan komma att åtnjuta grundlagsskydd så länge någon träder fram som ansvarig utgivare.

Verksamhetsmodellen lägger istället fokus på att de huvudsakliga skyddsobjekten ska utgöras av verksamheter som består av medieverksamhet och att sådan verksamhet anses extra skyddsvärd. Denna aspekt skulle kunna vara tilltalande ur ett integritets-skyddsperspektiv eftersom högre krav ställs på aktörerna och deras verksamhet. Även denna modell innehåller emellertid en liknande möjlighet till frivilligt grundlagsskydd som ansvarsmodellen och dagens reglering.¹⁶² Därmed skulle en sådan modell inte nämnvärt förändra rättsläget avseende möjligheten till frivilligt skydd.

Den tredje föreslagna lösningen är ändamålsmodellen. Lösningen framstår vid en första anblick som mest tilltalande i detta sammanhang då den utgår från yttrandenans ändamål och ger ett extra starkt skydd för yttranden som bland annat har ett opinionsbildande syfte. Kanske skulle därmed exempelvis tjänster som drivs i vinstsyfte eller annat mindre skyddsvärt syfte, som Lexbase, med denna modell sakna möjlighet till grundlagsskydd. YFK konstaterar också att denna modell sannolikt är den som är mest förenlig med EU-rätten,¹⁶³ något som får anses vara önskvärt mot bakgrund av vad som

---

¹⁶⁰ SOU 2010:68, s. 26.

¹⁶¹ SOU 2010:68, s. 26 f.

¹⁶² SOU 2010:68, s. 27 f.

¹⁶³ SOU 2010:68, s. 28.

anförts i kapitel 6. Problemet med modellen är dock istället att den medför tillämpningssvårigheter i fråga om att avgöra vad som ska anses vara exempelvis opinionsbildande verksamhet. Inte heller är lösningen helt förenlig med YFK:s direktiv, som bland annat ställer upp som mål att regleringen inte ska göra skyddet beroende av yttrandenens innehåll.¹⁶⁴

Gemensamt för de många utredningar och tillhörande reformförslag som lagts fram är att de egentligen inte lett fram till någon lagstiftning, eller i alla fall inte till någon större reform. Sannolikt hade ingen av dessa modeller medfört några omvälvande förändringar i förhållande till just utgivningsbeviset och tjänster som Lexbase, förutom möjligtvis ändamålsmodellen. Denna modell visar sig dock problematisk av andra anledningar. YFK konstaterar i SOU 2012:55 att det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området är en del av vår nationella identitet där det finns konstitutionella kärnvärden där kompetens i vissa delar inte överlåts.¹⁶⁵ Därför, anser kommittén, att EU-rätten inte medför något krav på reform. Däremot anser kommittén att en eventuell reform är möjlig att genomföra genom små förändringar i TF och YGL som ändå bibehåller de tidigare nämnda grundprinciperna. En större reform, som innebär att TF och YGL ersätts eller i alla fall görs om i större omfattning och dessutom tar bort alla konfliktytor med EU-rätten är enligt kommittén inte möjlig att genomföra om man samtidigt vill att grundprinciperna ska ges ett lika starkt grundlagsskydd som idag.¹⁶⁶ Avsaknaden av större reformer är således till stor del beroende på svårigheterna att förena de föreslagna lösningarna och de yttrandefrihetsrättsliga grundprinciperna med EU-rätten.¹⁶⁷

Det verkar svårigenomförbart att i närtid genomföra någon mer omfattande grundlagsreform. Detta gäller framför allt med tanke på den motsättning som finns mellan att viljan att ha en detaljerad yttrandefrihetsrättslig grundlag med omfattande skydd där de grundläggande principerna ska genomsyra regleringen och de krav EU-rätten ställer på skydd för den personliga integriteten. Att någon större reform inte heller

---

¹⁶⁴ SOU 2010:68, s. 28.

¹⁶⁵ SOU 2012:55, s. 309.

¹⁶⁶ SOU 2012:55, s. 309 f.

¹⁶⁷ Se exempelvis SOU 2012:55, s. 233 där YFK bland annat konstaterar att varken en ny yttrandefrihetsgrundlag kan införas eller en något mer ingående översyn av TF och YGL genomförs utan att noga väga in förhållandet till EU-rätten.

ligger i den omedelbara framtiden blir också tydligt mot bakgrund av att regeringen den 8 maj kom med ett nytt kommittédirektiv för en parlamentariskt sammansatt kommitté. Kommittén ska bland annat kartlägga risker för intrång i den personliga integriteten som kan uppkomma i samband med internetanvändning. Dessutom ska lagändringarna 2011 avseende bland annat ändringarna i kreditupplysningslagen följas upp. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2016 och innan dess sker knappast några ändringar.¹⁶⁸

Någon omfattande reform av hela grundlagssystemet kommer av nu anförda skäl inte att kunna genomföras i närtid. Att exempelvis låta möjligheten till utgivningsbevis göras beroende av innehållet i den aktuella databasen är antagligen oförenligt med YGL som den ser ut idag med tanke på, bland annat, principen om censurförbud. En mer omfattande reform skulle därför vara nödvändig i samband med en sådan ändring. Jag anser dock ändå att det finns ett stort intresse av att komma tillrätta med det akuta problem som finns med integritetskränkningar på internet genom att webbplatser likt Lexbase skaffar utgivningsbevis och därmed inte behöver rätta sig efter exempelvis reglerna om personuppgiftsbehandling i PuL.

För att ytterligare exemplifiera den befintliga problematiken kan nämnas Truecaller, en applikation för mobiltelefoner som innebär att när användaren laddat ner applikationen tar denna del av namn och telefonnummer ur telefonens kontaktlista. Detta införs sedan i tjänstens databas och görs sökbart för alla andra som använder tjänsten.¹⁶⁹ Till skillnad från Lexbase är detta enligt mig i grund och botten en god tanke, men lösningen har medfört att även personer med skyddat telefonnummer riskerar att offentliggöras i databasen på grund av att deras anhöriga råkat dela med sig av deras uppgifter till Truecaller. Detta kan förstås få ödesdiga konsekvenser beroende på vilka skäl som ligger bakom att personen i fråga har skyddat nummer. Truecaller har, kanske föga förvånande vid det här laget, utgivningsbevis och därmed ingen skyldighet att ta bort uppgifterna.¹⁷⁰ Problemet har bland annat uppmärksammats av PTS.¹⁷¹ Det finns med andra ord många problem med möjligheten till frivilligt grundlagsskydd och någon

---

¹⁶⁸ Kommittédirektiv 2014:65. Se även avsnitt 4.3.3 avseende ändringarna i kreditupplysningslagen.

¹⁶⁹ <http://www.truecaller.com/sv/how-it-works>.

¹⁷⁰ <http://www.radioochtv.se/Tillstand-och-registrering/Sok-i-registret>.

¹⁷¹ Post- och telestyrelsens yttrande avseende SOU 2009:14, diariernr 09-2236.

form av lagändring bör genomföras i syfte att komma tillrätta med de mest akuta problemen.

7.3 Straffbestämmelse mot integritetskränkning

En möjlighet som får anses vara högst relevant i sammanhanget och som dessutom har berörts i SOU 2012:55 är införandet av en straffrättslig bestämmelse mot integritetskränkning i YGL. YFK ansåg dock att problemet med integritetskränkningar på internet inte är tillräckligt utbrett i fråga om just grundlagsskyddade webbplatser. Detta konstaterande baseras huvudsakligen på genomförda undersökningar av databaser med utgivningsbevis enligt YGL 1 kap. 9 § 2 st., där integritetskränkningar enligt YFK endast förekom på en ytterst liten andel av databaserna.¹⁷² Någon straffbestämmelse kunde därför inte anses motiverad eftersom det bland annat kunde medföra att skyddsvärda och legitima aktörer blir mer försiktiga med vad som publiceras i deras verksamhet och att lagstiftningen därigenom skulle riskera att få en omotiverad återhållande verkan.¹⁷³ DI delar inte YFK:s uppfattning i frågan och menar att även om kränkningarna procentuellt sett är få, kan de ändå vara oacceptabelt allvarliga. Att internetanvändningen ökar kan också antas medföra att antalet integritetskränkningar ökar. DI framhåller därför en straffbestämmelse som ett bra förslag som kan skapa en balans mellan yttrandefrihet och skydd för den personliga integriteten.¹⁷⁴

Med en straffbestämmelse skulle en inskränkning av yttrandefriheten förvisso ske till förmån för den personliga integriteten, men allting skulle samtidigt gå till i enlighet med rättsstatens principer avseende legalitet, domstolsprövning, etc. Eftersom en straffbestämmelse dessutom aktualiseras först efter att en integritetskränkning skett, behöver ingen granskning av innehållet ske i förtid i strid med censurförbudet. Med en sådan lösning skulle lagen till stor del vara oförändrad genom att exempelvis Lexbase är fortsatt oförhindrade att erhålla utgivningsbevis men om yttranden sker på ett sätt som kan anses kränkande inträder en sanktion. Bestämmelsen om förtal finns ju redan och

---

¹⁷² SOU 2012:55, s. 429 f.

¹⁷³ SOU 2012:55, s. 438.

¹⁷⁴ Datainspektionens yttrande avseende SOU 2012:55, diarienumr 1441-2012.

har berörts i denna text, men den träffar inte alla situationer och en straffbestämmelse mot integritetskränkningar på internet skulle därför kunna utgöra ett bra komplement till bestämmelsen om förtal. En straffbestämmelse till skydd för den personliga integriteten skulle också, oavsett vad som kan sägas om den eventuella preventiva verkan hos straff i allmänhet, kunna medföra att många aktörer tänker till både en och två gånger innan en tveksam verksamhet startas. Bestämmelsen skulle dessutom kunna innehålla ett rekvisit gällande att domstolen tillåts ta hänsyn till i vilken verksamhet yttrandet förekommer. Därigenom torde inte legitima aktörer avskräckas i alltför stor utsträckning från att publicera vad de nu kan tänkas vilja publicera, medan mer tveksamma aktörer skulle träffas av regleringen. En straffbestämmelse skulle dessutom medföra en situationsanpassad utgång i varje enskild situation vilket kanske kan kompensera för eventuella brister i förutsebarhet vad gäller tolkning av när någons personliga integritet kan anses ha blivit kränkt och liknande. Värt att nämna är att Lambertz reserverade sig mot delar av YFK:s slutsats, bland annat avseende frågan om kommitténs rekommendation att inte införa en straffbestämmelse.¹⁷⁵

Den 10 april 2014 beslutade riksdagen att bifalla ett lagförslag som innebär en ändring i åtalsregeln för förtal i 5 kap. 5 § BrB, vilken även är tillämplig i situationer med grundlagsskyddade webbplatser. Ändringen innebär att det tidigare kravet på särskilda skäl för att åklagare ska ha möjlighet att väcka åtal tas bort. Därmed krävs förvisso att åtal fortfarande måste vara påkallat ur allmän synpunkt, men inte längre av särskilda skäl.¹⁷⁶ Detta innebär i praktiken att det i och för sig inte kommer att vara lättare för den enskilde att få en person fälld för förtal rent materiellt, men däremot att de processuella möjligheterna att väcka talan stärkts. Ökade processuella möjligheter torde i praktiken medföra att fler brott beivras och kan indirekt leda till att fler personer fälls för brott. Samtidigt som denna lagändring innebär ett något ökat skydd för den personliga integriteten, krävs fortfarande att de aktuella yttrandena utgör förtal. Med tanke på vad som anförts i föregående stycke och att förslaget om en straffbestämmelse ändå ligger relativt nära lagändringen i åtalsregeln kan möjligen ändå slutsatsen dras att någon straffbestämmelse inte kommer att införas i närtid, trots att detta enligt mig hade varit önskvärt. Kanske kan slutsatsen komma att omvärderas om eller när det visar sig att den

---

¹⁷⁵ SOU 2012:55, s. 693 ff.

¹⁷⁶ Konstitutionsutskottets betänkande 2013/14:KU17, s. 10 ff, prop. 2013/14:47.

kommande ändringen inte ger önskvärt eller tillräckligt resultat. Jag är inte helt övertygad om att förändringen i åtalsregeln är en tillräckligt kraftfull åtgärd, utan hade gärna sett en straffbestämmelse mot integritetskränkning.

7.4 Inskränkning av offentlighetsprincipen

Sannolikt är den lösning som ligger närmast till hands tidsmässigt en mer situationsanpassad lösning för att komma tillrätta med de problem som tjänster likt Lexbase medför. Kanske är det nödvändigt att i alla fall en del av lösningen utgörs av en grundlagsändring, men ändringen måste samtidigt vara av sådant begränsat slag att den inte kräver något omfattande reformarbete.¹⁷⁷ En sådan lösning skulle kunna vara att på något sätt inskränka offentlighetsprincipen, eftersom det är offentlighetsprincipen som i ett första skede möjliggör tjänsten.¹⁷⁸

En inskränkning av offentlighetsprincipen skulle förstås vara kontroversiell och utgöra en begränsning av en fundamental princip, men samtidigt skulle begränsningen inte behöva vara av särskilt omfattande slag. Exempelvis skulle lösningen kunna innebära att endast domstolar tillåts publicera domar online eller på annat sätt innebära en begränsning i spridningsrätten avseende vissa typer av handlingar. På detta vis inskränks egentligen inte de faktiska möjligheterna till tillgång till domar, och därmed inte den kontroll- och insynsmöjlighet som handlingsoffentligheten innebär. Lösningen skulle däremot försvåra eller rentav omöjliggöra sammanställningar likt Lexbase, som av många kan uppfattas som kränkande och ett missbruk av yttrandefriheten och dess ändamål.

En annan lösning skulle kunna vara att marginellt öka kostnaden för allmänna handlingar samt alternativt eller i kombination med en kostnadsökning föreskriva strängare regler vad gäller uttagandet av avgift i samband med tillgång till domar. Det finns redan idag en möjlighet för domstolar att enligt avgiftsförordning (1992:191) 16 §

---

¹⁷⁷ Jämför vad som sägs i avsnitt 7.2 om större reformer.

¹⁷⁸ Se avsnitt 3.2.1.

3 st. efterskänka avgiften vid en begäran om kopior av allmänna handlingar.¹⁷⁹ Om det skulle göras dyrare att få ut handlingar skulle sammanställningar likt Lexbase förhindras i framtiden på grund av den enorma kostnad som skulle följa av att hålla en databas med samtliga brottmålsdomar uppdaterad löpande. Att ha möjlighet att till en låg eller obefintlig kostnad begära ut orimligt stora mängder domar kan knappast heller sägas vara det mest skyddsvärda ändamålet bakom offentlighetsprincipen.

Som exempel kan nämnas en situation med tingsrätten i Halmstad. Tingsrätten fick från Lexbase en beställning av samtliga brottmålsdomar fem år bakåt i tiden. Det ledde till att tingsrätten till och med fick anställa extra personal. I slutändan underlät ändå Lexbase att hämta ut domarna vilket förstås innebar ett rejält slöseri med resurser.¹⁸⁰ Det kan enligt mig knappast vara rimligt att offentlighetsprincipen ska möjliggöra en sådan enorm överbelastning hos domstolar, och i synnerhet inte när allt sker i vinstsyfte snarare än någon form av samhällsnyttig eller i alla fall samhällsrelevant verksamhet, som exempelvis opinionsbildning. Denna lösning skulle egentligen kunna sägas vara en väg runt problemet med utgivningsbevis, men detta är nog som sagt tyvärr en nödvändighet. Lösningen skulle ändå stävja det mest akuta problemet. Det kan dessutom enligt mig argumenteras för att en lösning likt vad som diskuterats i detta avsnitt även är rimlig tack vare att den syftar till att motverka ett missbruk av yttrandefriheten och möjligheten till frivilligt grundlagsskydd genom utgivningsbevis. Detta resonemang utvecklas något i det avslutande kapitlet.

7.5 Övriga synpunkter

Överlag kan sägas att ett eftersträvansvärt mål är en teknikneutral grundlagsreglering. Detta skulle naturligtvis kräva omfattande reformarbete vilket redan konstaterats inte är aktuellt i närtid, men är enligt mig ett rimligt mål på något längre sikt. Med en teknikneutral eller i alla fall mer teknikberoende grundlag skulle förvisso en lättad behöva ske i detaljnivå av grundlagsregleringen. Detta är enligt mig något som ändå är

---

¹⁷⁹ Se även prop. 1989/90:138, s. 33 ff.

¹⁸⁰ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lexbase-betalade-inte-tingsratten-for-domar_8938820.svd.

nödvändigt med tanke på de synpunkter som Abrahamsson och Jermsten framfört.¹⁸¹ En teknikneutral grundlag skulle innebära att det fanns ett större utrymme för att fästa avseende på yttrandenas innehåll, vilket i många situationer kan vara känsligt. Det borde dock enligt mig vara möjligt att införa en tillräckligt rättssäker reglering som både försäkrar möjligheten till utökat grundlagsskydd för de yttranden som är i linje med ändamålen, samtidigt som det går att förhindra andra, mindre skyddsvärda, yttranden. Det måste has i åtanke att yttranden fortfarande skulle åtnjuta skydd enligt bland annat 2 kap. RF och EKMR. Det är alltså inte fråga om något avskaffande av yttrandefrihet.

Som stöd för detta argument kan nämnas de förändringar som genomfördes i kreditupplysningslagen år 2011 till förmån för skyddet för den personliga integriteten.¹⁸² Redan i mitten av 2013 uppmärksammades i Ds 2013:27 att det fanns möjligheter att komma runt det nyligen införda skyddet vid utlämnande av kreditupplysningar. Om en kreditupplysning istället för att lämnas ut över internet, lämnas ut på ett USB-minne innebär detta att de integritetsskyddande bestämmelserna i kreditupplysningslagen inte blir tillämpliga. Detta visar att det ur ett integritetsskyddsperspektiv på sikt är nödvändigt med en mer teknikberoende reglering, något som även konstateras i den aktuella skrivelsen.¹⁸³ I närtid ligger nog dock, som konstaterats, en mer detaljerad och situationsanpassad lösning närmare till hands.

---

¹⁸¹ Se avsnitt 6.4.

¹⁸² Se avsnitt 4.3.3.

¹⁸³ Ds 2013:27, s. 5.

8 Slutsats

Yttrandefriheten är det kanske den viktigaste rättigheten av alla medborgerliga fri- och rättigheter.¹⁸⁴ Samtidigt är det också den rättighet som täcker störst område eftersom alla människor använder sig i princip dagligen av vad som anses omfattas av begreppets definition – att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela uppgifter och framföra åsikter.¹⁸⁵ I anslutning till detta konstaterande borde det därför inte vara orimligt att argumentera för att yttrandefriheten också är den rättighet som får tåla flest – men inte störst – inskränkningar.

Det är inte rimligt att ha en lagstiftning som möjliggör att en tjänst som Lexbase kan profitera¹⁸⁶ på vad som i grund och botten är en av vårt rättssystem och vårt samhälles viktigaste aspekter. Ett sådant missbruk urholkar förtroendet och stödet för en stark yttrandefrihetsrättslig reglering, något som inte minst blivit tydligt i debatten omkring Lexbase där många, inklusive jag själv i denna text, förespråkar olika former av inskränkningar. I ett mindre och mer kortsiktigt perspektiv tenderar den personliga integriteten att framhållas som mer skyddsvärd, vilket är logiskt eftersom man är sig själv närmast och ingen vill utsättas för kränkningar. Sett ur ett större perspektiv är dock yttrandefriheten absolut nödvändig varför eventuella begränsningar måste ske restriktivt. Eventuella begränsningar måste utredas noggrant och därvid anses vara oundvikliga innan de kan bedömas som genomförbara.

Att genomföra en fullständig reform av tryck- och yttrandefrihetsgrundlagarna där mer omfattande lösningar kan införas, exempelvis mer teknikberoende bestämmelser som är mindre detaljerade och därmed även mer lättförenliga med EU-rätten, är som framgått mycket svårt och tidskrävande. De senaste årens många utredningar och tillhörande lagförslag har inte i någon större utsträckning resulterat i lagstiftning. Redan idag finns dock en möjlighet att väcka åtal för förtal, som dessutom genom ändringarna i åtalsregler har blivit något mer tillgänglig. Som konstateras i föregående kapitel anser jag att en straffbestämmelse mot integritetskränkningar hade kunnat utgöra ett bra

---

¹⁸⁴ Se avsnitt 3.2.2.

¹⁸⁵ Prop. 1973:90, s. 237 f.

¹⁸⁶ Se avsnitt 4.1.

komplement till förtalsbrottet i detta sammanhang. En sådan lösning förfaller som sagt knappast vara aktuell i den närmaste framtiden.

I avsaknad av möjlighet att införa en straffbestämmelse är den lösning som för mig ligger närmast till hands i denna situation en mindre inskränkning av offentlighetsprincipen. Utöver att tjänster som Lexbase tjänar pengar på yttrandefriheten och offentlighetsprincipen utgör de även en belastning för domstolarna då dessa kan tvingas lämna ut handlingar i en enorm omfattning, något som i förlängningen förstås tynger ner deras normala arbetsuppgifter och fördröjer andra människors legitima anspråk på tillgång till handlingar. Genom en dylik mindre inskränkning kan man täppa igen vad som ändå får kallas ett hål i lagstiftningen, samtidigt som minsta möjliga inskränkning av grundläggande rättigheter sker. En sådan lösning utesluter förstås inte att andra lösningar införs på längre sikt, efter erforderligt utredningsarbete.

En reform som mer direkt angriper problemet med ett frivilligt grundlagsskydd genom utgivningsbevis hade varit önskvärd då jag inte anser att utgivningsbevisets ställning i svensk rätt är optimal i dagsläget. Detta gäller inte minst på grund av dess problematiska förhållande med EU-rätten. En sådan reform är dock inte möjlig att föreslå här och en mer situationsanpassad lösning för att lösa de mest akuta problemen som dykt upp i ljuset av Lexbase föreslås därför. Rätten till yttrandefrihet är alldeles för viktig för att tvingas vänta på större reformer medan tjänster som Lexbase drar yttrandefrihetens namn i smutsen.

Källförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1962:10 B med förslag till brottsbalk

Prop. 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m.m.

Prop. 1975/76:209 om ändring i regeringsformen

Prop. 1989/90:138 om ansöknings- och expeditonsavgifter vid statliga myndigheter

Prop. 1990/91:64 om yttrandefrihetsgrundlag m.m.

Prop. 1994/95:19 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen

Prop. 1997/98:43 Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.

Prop. 1997/98:44 Personuppgiftslag

Prop. 2001/02:72 Ändringar i regeringsformen – samarbetet i EU m.m.

Prop. 2001/02:74 Yttrandefrihetsgrundlagen och Internet

Prop. 2009/10:80 En reformerad grundlag

Prop. 2009/10:151 Ett starkare skydd för den enskildes integritet vid kreditupplysning

Prop. 2013/14:47 Några ändringar på tryck- och yttrandefrihetens område

SOU 1975:75 Medborgerliga fri- och rättigheter

SOU 2007:22 Skyddet för den personliga integriteten – Kartläggning och analys

SOU 2008:3 Skyddet för den personliga integriteten – Bedömningar och förslag

SOU 2010:68 Ny yttrandefrihetsgrundlag?

SOU 2012:55 En översyn av tryck- och yttrandefriheten

SOU 2014:13 En digital agenda i människans tjänst – en ljusnande framtid kan bli vår

Ds 2007:29, Musik och film på internet – hot eller möjlighet?

Ds 2013:27, Ett teknikberoende skydd för den enskildes integritet vid kreditupplysning

Konstitutionsutskottets betänkande 2001/02:KU21

Konstitutionsutskottets betänkande 2013/14:KU17

Kommittédirektiv 2012:61

Kommittédirektiv 2014:65

Litteratur

Axberger, Tryckfrihetens gränser, Liber 1984.

Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, Norstedts 2012.

Axberger, Yttrandefrihetsrätt, Studentlitteratur 2004.

Bergström & Hettne, Introduktion till EU-rätten, Studentlitteratur 2014.

Bernitz & Kjellgren, Europarättens grunder, femte upplagan, Norstedts 2014.

Bohlin, Offentlighetsprincipen, åttonde upplagan, Norstedts 2010.

Bull & Sterzel, Regeringsformen – en kommentar, andra upplagan, Studentlitteratur 2013.

Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, fjärde upplagan, Norstedts 2012.

Eka, Hirschfeldt, Jermsten & Svahn Starrsjö, Regeringsformen med kommentarer, Karnov Group Sweden 2012.

Eriksson m.fl., EU-rättslig metod – Teori och genomslag i svensk rättstillämpning, andra upplagan, Norstedts 2011.

Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, Brottsbalken – En kommentar, sjunde upplagan, Norstedts 2013.

Jareborg & Friberg, Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, Iustus 2010.

Magnusson Sjöberg, Nordbeck, Nordén & Westman, Rättsinformatik, Studentlitteratur 2012.

Olsen m.fl., Kommunikationsrätt i det elektroniska medielandskapet, Liber 2013.

Peterson & Reinholdsson, Personuppgiftslagen i praktiken, femte upplagan, Norstedts 2012.

Victor, Rättssystem och vetenskap – studier kring en analysmodell för ideologiska system, Norstedts 1977.

Warnling-Nerep & Bernitz, En orientering i tryckfrihet & yttrandefrihet, femte upplagan, Jure 2013.

Rättspraxis

Nacka tingsrätts mål T 1982-14

NJA 1999 s. 749

NJA 2001 s. 409

NJA 2003 s. 567

Högsta domstolens mål T 5516-12

Högsta domstolens mål Ö 5306-13

EU-domstolens mål 6/64, Costa mot ENEL

EU-domstolens mål 11/70, Internationale Handelsgesellschaft

EU-domstolens mål C-73/07, Tietosuojavaltuutettu mot Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy

EU-domstolens mål C-131/12, Google Spain mot AEPD och Mario Costeja González

Europadomstolens dom av den 7 december 1976, Handyside mot Förenade kungariket

Europadomstolens dom av den 18 november 2008, Cemalettin Canlı mot Turkiet

Europadomstolens dom av den 9 april 2009, A. mot Norge

Europadomstolens dom av den 16 april 2009, Egeland och Hanseid mot Norge

Europadomstolens dom av den 17 januari 2012, Lahtonen mot Finland.

Europadomstolens dom av den 7 februari 2012, Axel Springer AG mot Tyskland

Artiklar

Regner, En utdragen grundlagshistoria, SvJT 1991 s. 428-444

Peczenik, Juridikens allmänna läror, SvJT 2005 s. 249-272

Lambertz, En modern yttrandefrihetsgrundlag?, SvJT 2011 s. 57-70

Bull, EU-medlemskapet och våra grundlagar, SvJT 2011 s. 375-381

Abrahamsson & Jermsten, Om behovet av en ny tryck- och yttrandefrihetsrättslig regleringsmodell, SvJT 2014 s. 201-216

Internetkällor (alla källor kontrollerade 2014-06-04)

Datainspektionen 2014-01-28,

<http://www.datainspektionen.se/press/nyheter/2014/datainspektionen-kan-inte-ingripa-mot-sajt-som-hanger-ut-domda>

Dagens Nyheter 2014-01-27,

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/grannens-domar-kan-lasas-pa-natet>

Dagens Nyheter 2014-01-28,

<http://www.dn.se/debatt/grundlagen-missbrukas-och-maste-andras-snarast>

Dagens Nyheter 2014-02-12,

<http://www.dn.se/nyheter/lexbase-drog-in-en-miljon-om-dagen>

Dagens Nyheter 2014-02-12,

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/lexbase-vd-tyst-om-miljonerna-i-intervju>

Dagens Nyheter 2014-03-26,

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/avpixlat-ansoker-om-utgivningsbevis>

Lexbase,

https://lexbase.se/sida/hur_lexbase_hjalper_dig?s=7b380f87b3c970eccc0c779bebd6a14b

Myndigheten för radio och tv 2014-03-20,

<http://www.radioochtv.se/Tillstand-och-registrering/Internet/Utgivningsbevis>

Myndigheten för radio och tv,

<http://www.radioochtv.se/Tillstand-och-registrering/Sok-i-registret>

Post- och telestyrelsen 2014-01-29,

<http://blogg.pts.se/blog/2014/01/29/abonmentupplysning-kan-roja-skyddade-uppgifter>

Svenska Dagbladet 2014-01-27,

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/omojligt-ingripa-mot-internettjanst_8932460.svd

Svenska Dagbladet 2014-01-28,

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/lexbase-betalade-inte-tingsratten-for-domar_8938820.svd

Sveriges Radio 2014-01-27,

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5768043>

Sveriges Radio 2014-05-27,

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=106&artikel=5874247>

Truecaller, <http://www.truecaller.com/sv/how-it-works>

Övrigt

Axberger, Kommentrar till Yttrandefrihetsgrundlag, Karnov internet, 1 juli 2013

Datainspektionens yttrande avseende SOU 2009:14, diariernr 395-2009

Datainspektionens yttrande avseende SOU 2012:55, diariernr 1441-2012

Förslag till allmän uppgiftsskyddsförordning, 2012/0011(COD)

Justitiekanslerns beslut med diarienummer 699-14-31

Lind och Strand, Rapport till Yttrandefrihetskommittén angående EU-rättsliga frågor kring arbetsmodellerna till ny yttrandefrihetsgrundlag

Post- och telestyrelsens yttrande avseende SOU 2009:14, diariernr 09-2236

Skriftlig fråga 2013/14:359, Integritetskränkningar på internet

Svar på skriftlig fråga 2013/14:359, Integritetskränkningar på internet